SOU 1987:67

Suomalais-Ruotsalainen Koulutusneuvosto: tausta, toiminta ja tavoitteet

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2014

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10079-7
ISSN 0375-250X

SOU 1987:67

Suomalais-Ruotsalainen Koulutusneuvosto: tausta, toiminta ja tavoitteet

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10079-7
ISSN 0375-250X

Statens offentliga utredningar
1987:67
Utbildningsdepartementet

Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet

Delbetänkande från finsk-svenska utbildningsrådet
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30
Informationsbokhandeln
Malmtorgsgatan 5

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:
Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM
Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8^{10} – 12^{00} (externt och internt)
08/763 10 05 12^{00} – 16^{00} (endast internt)

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1987

ISBN 91-38-10079-7
ISSN 0375-250X

Finsk–svenska utbildningsrådet: bakgrund, verksamhet och riktlinjer

Förord

1	**Inledning**	1
1.1	Nordiska avtal	1
1.2	Flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige	2
1.3	Sverigefinländare	3
	1.3.1 Antal	3
	1.3.2 Åldersstruktur 1985	3
	1.3.3 Placering på arbetsmarknaden	4
	1.3.4 Geografisk spridning	4
	1.3.5 Antaganden för framtiden	6
	1.3.6 Definitionsproblem	7
2	**Finsk–svenska utbildningsrådet**	10
2.1	Bakgrund	10
2.2	Uppgifter	11
2.3	Andra samverkansformer	14
3	**Utvecklingen sedan 1967 vad gäller finska elevers undervisning i Sverige**	15
4	**Situation i dag inkl. föreliggande uppdrag till myndigheterna**	19
4.1	Förskolan	19
4.2	Grundskolan	20
4.3	Gymnasieskolan	22
4.4	Vuxenutbildning	23
4.5	Lärarutbildning	28

5	**Områden att utveckla på kortare eller längre sikt**	**31**
5.1	Förskolan	31
5.2	Grundskolan	32
5.3	Gymnasieskolan	34
5.4	Vuxenutbildning	34
5.5	Lärarutbildningen	36
5.6	Zigenarfrågor	38
5.7	Interkulturell undervisning	39

Förord

Finsk–svenska utbildningsrådet är ett permanent för regeringarna i Finland och Sverige gemensamt organ med uppgift att underlätta utbildningssituationen för den i Sverige bosatta finskspråkiga befolkningen och för till Finland återflyttade elever. Rådet fungerar som forum för ömsesidig information, samråd och övergripande planering, medan alla verkställande uppgifter ankommer på berörda myndigheter i de båda länderna.

Rådet fastställde i maj 1981 riktlinjer för sitt arbete. Med denna skrift vill rådet belysa hur verksamheten utvecklats och ange vilka frågor som just nu är aktuella, bl.a. med hänsyn till Sveriges riksdags beslut i februari 1985 med anledning av språk- och kulturarvsutredningens förslag.

Stockholm och Helsingfors i april 1987

Gunnar Svensson
Ordförande

Kalervo Siikala
Ordförande i den finska delegationen

Bakgrund, verksamhet och riktlinjer

1 Inledning

1.1 Nordiska avtal

Överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad av år 1954, reviderad 1982, är jämte passfriheten det samnordiska instrument som tillförsäkrar medborgare i ett nordiskt land rätten att fritt söka arbete och bosätta sig i ett annat nordiskt land under socialt och ekonomiskt tryggade former. Överenskommelsen bygger bl.a. på målet att upprätthålla den fulla sysselsättningen i de nordiska länderna och strävan till regional balans.

Andra nordiska överenskommelser eller konventioner av betydelse för migranterna i Norden är den nordiska samarbetsöverenskommelsen, Helsingforsavtalet, konventionen om social trygghet och det nordiska kulturavtalet (artikel 3 i), vari sägs att avtalsparterna skall "söka tillgodose önskemål från medborgare i ett nordiskt land som bor i ett annat om undervisning på hans modersmål".

Vidare har inom undervisningssektorn slutits överenskommelser om gemensam nordisk arbetsmarknad för klasslärare (1982) och för ämneslärare (1986).

Den nordiska konventionen om nordiska medborgares rätt att i annat nordiskt land använda sitt eget språk (danska, finska, isländska, norska och svenska) trädde i kraft 1987. Den innebär bl.a. att parterna skall verka för att nordiska medborgare i ett annat nordiskt land vid

behov skall kunna använda sitt språk vid kontakt med myndigheter och andra offentliga organ. Konventionen har inte föranlett några ändringar i svensk lagstiftning.

1.2 Flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige.

Under hela efterkrigstiden har migrationsrörelsen mellan Finlandoch Sverige varit livlig. Den har under en lång tid inneburit en nettoutvandring från Finland. Fluktuationerna i migrationsrörelsen har hittills i stor utsträckning varit mer knutna till den ekonomiska utvecklingen i Sverige än i Finland. De största utvandringsvågorna inföll under slutet av 60- och början av 70-talen, då den svenska industrin expanderade kraftigt samtidigt som Finlands näringsstruktur genomgick genomgripande förändringar. Finlandssvenskarna har proportionellt sett i högre grad utvandrat till Sverige än finnarna men flyttar också tillbaka i större utsträckning (undantag i Nyland).

Utvandringen skedde till en början från de svenskspråkiga områdena och från landsbygdsområdena i norra Finland till bl.a. industriorterna i Sverige och senare under 80-talet från Nyland (södra och sydvästra Finland) och från städerna till bl.a. vård- och servicesektorn i Sverige. Den senare tidens utflyttning har i större utsträckning än tidigare omfattat yrkesutbildade personer.

Från 1981 och till nu har återflyttningen från Sverige till Finland varit större än utflyttningen med en flyttningsvinst för Finland på några tusen varje år. Kulmen nåddes 1982 med 6 520 personer för att 1986 gå ned till 668.

1.3 Sverigefinländare

1.3.1 Antal

År 1985 fanns i Sverige 138 600 finska medborgare, vilket är en fortsättning på en minskande trend från föregående år. Antalet i Finland födda var 228 000, också det en minskning. Andelen finländare i den utländska populationen har sjunkit från ca hälften till 34 % (källa: SCB och SIV).

Det är för det fortsatta viktigt att notera, att det inte finns några exakta uppgifter om antalet med finska resp. svenska som modersmål.

1.3.2 Åldersstruktur 1985

Åldersstrukturen vad gäller *finska medborgare i Sverige* är relativt ung. Andelen barn är hög och andelen ålderspensionärer låg. (Källa: SIV Demografi 5:2 och 5:5).

Andelen barn i åldern 0–6 år är drygt 10 % (eller 13 600), i åldern 7–12 ca 9 % (eller 12 460) och i åldern 13–17 drygt 8,5 % (eller 11 840).

I de "produktiva" åldrarna återfinns ca 44 % (eller 63 000) av de finska medborgarna i intervallen 25–44 år och 11 % (eller 15 800) i intervallen 45–54 år; 5,5 % (eller 7 600) återfinns i gruppen 55–64 år och 2,8 % (eller 3 800) är ålderspensionärer.

Ser man på *gruppen i Finland födda* är åldersstrukturen en annan. Andelen barn är låg och andelen äldre hög. I de "produktiva" åldrarna återfinns ca 58 % (eller 132 000) i intervallen 24–49 år och 21 % (eller 48 000) i intervallen 50–64 år. Andelen ålderspensionärer är 7,6 % (eller 17 400).

Av materialet framgår att de flesta barn till de i Sverige bosatta finska medborgarna är födda i Sverige och kan förväntas också stanna här. Ju

högre upp i åldrarna man kommer desto större är andelen i Finland födda svenska medborgare.

Det är måhända riskfyllt att dra alltför långtgående slutsatser för framtiden, men följande faktorer torde kunna indikera att befolkningsgruppen kommer att vara jämförelsevis stabil eller minska:

- en balanserad ekonomisk utveckling i båda länderna och en ökad roll för arbetsförmedlingarna (kanaliseringsavtalet) torde medföra att 60- och 70-talens migrationsvågor inte upprepas

- nettomigrationen håller på att att plana ut

- migrationen består i ökad utsträckning av kortare projektan- ställningar i finsk-svenska företag, dvs. är av mer tillfällig karaktär.

1.3.3 Placering på arbetsmarknaden

De finska medborgarna återfinns till största delen inom gruv-, tillverknings- och byggindustrin (ca 47 %), inom servicesektorn (16 %) och inom social- och hälsovården (13 %).

Arbetslösheten är totalt 4,2 % för finska medborgare i Sverige att jämföra med 6,4 % för övriga utländska medborgare, 2,7 % för svenska medborgare och 7 % i Finland.

Arbetslösheten i åldersgruppen 16-24 år är högst i alla medborgargrupper (8,2 % för finländare, 11,9 % för övriga utländska medborgare och 5,6 % för svenska medborgare).

1.3.4 Geografisk spridning

I de flesta kommuner har antalet finska medborgare sjunkit mellan 1975 och 1985, mest markant i Göteborg. I Haparanda, Umeå och

Stockholm har antalet ökat under perioden med undantag av det sista året då det minskat något.

Uppskattningsvis ca hälften av de finska medborgarna återfinns i 15 av landets kommuner med 17 285 i Stockholm, 9 762 i Göteborg och sedan från 6 000 och nedåt till 1 828 i Luleå.

Nedan återges situationen vad gäller befolkning med finländskt ursprung i några kommuner 1985 (SCB):

Kommun	I Finland födda oavsett språk och medborgarskap	Finska medborgare	Andel finlandsfödda i kommunen oavsett språk och medborgarskap	Andel utrikes födda i kommunen
Stockholm	26 089	17 285	4 %	3,4 %
Göteborg	12 972	9 762	3 %	12,5 %
Södertälje	7 781	6 063	10 %	19 %
Botkyrka	6 225	5 209	9,5 %	26 %
Eskilstuna	7 196	4 998	8 %	13,4 %
Västerås	6 216	3 189	5,3 %	11,8 %
Borås	5 609	3 799	5,5 %	11 %
Huddinge	4 617	3 448	6,5 %	16,5 %
Haninge	4 243	3 251	7 %	14,5 %
Upplands-Väsby	3 680	2 836	10,5 %	16,8 %
Nacka	3 896	2 705	6,5 %	15 %
Haparanda	3 141	2 092	31,5 %	32,2 %
Järfälla	3 211	2 013	6 %	13,8 %
Uppsala	3 415	1 981	2 %	9 %
Norrköping	3 211	1 938	3 %	8 %
Luleå	2 641	1 828	4 %	5,6 %

I tabellen angivna siffror ger enbart en uppfattning om antalet personer födda i Finland och/eller finska medborgare, inte om språk.

De uppgifter som finns rörande språk hänför sig till i första hand hemspråksundervisningen. Dessa uppgifter tar å andra sidan inte hänsyn till ursprungsland eller medborgarskap.

Återflyttningen till Finland (1985) har skett från alla län men den har varit störst i absoluta tal från Stockholms, Norrbottens, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Västmanlands län.

En översiktskarta över antal finlandsfödda fördelade på län återfinns som bilaga.

1.3.5 Antaganden för framtiden

Utvecklingen av antalet finskspråkiga barn i grundskolan

Utvecklingen av antalet elever, som har finska som hemspråk och efterfrågar undervisning i finska, är beroende av flera faktorer såsom den fortsatta invandringen från och utvandringen till Finland, antalet barn som har fötts och kommer att födas i Sverige i finskspråkiga hem och i vad mån man i dessa hem kommer att välja, och lyckas med, att ge barnen kunskaper i finska. Flera av dessa faktorer är mycket svåra att bedöma.

I en prognos över den demografiska utvecklingen av den Finlandsfödda befolkningen i Sverige för åren 1985–2015, som har utarbetats av Sven A. Reinans inom Delegationen för invandrarforskning, görs även ett försök att förutsäga en sannolik utveckling av antalet finskspråkiga elever. Prognosen utgår från popula- tionen i slutet av år 1985. Om man antar att invandringen i framtiden blir lika omfattande som 1985 och att utvandringen följer samma mönster som 1985, kommer antalet i Finland födda barn i skolåldern att minska i framtiden. Även antalet i Sverige födda barn med en finsk moder kommer att minska.

Om man förutsätter att det mönster för familjebildning, barnens språkliga socialisation och utvandring till Finland som har rått under 1980-talet fortsätter, skulle den minskning av antalet finskspråkiga elever som har skett i grundskolan fortsätta under överskådlig framtid. Antalet finskspråkiga elever i årskurs 1skulle börja minska omkring år 1990, men för hela grundskolan är det enligt författaren "sannolikt att antalet finskspråkiga elever i den svenska grundskolan kommer att minska stadigt under resten av 1900-talet för att vid sekelskiftet förmodligen vara mindre än hälften av det nuvarande antalet".

1.3.6 Definitionsproblem

De termer och benämningar som används i diskussionerna mellan Finland och Sverige är inte entydiga varken inom landet eller avser samma sak i båda länderna. Nedan följer en redovisning av några olika uppfattningar och definitionsproblem.

Termen *hemspråk* används i Sverige som samlingsbenämning för undervisning på invandrarelevernas språk. Där så är möjligt används språkets namn på samma sätt som svenska används som enda benämning när undervisning i svenska som modersmål avses (prop 1984/85: 100 bilaga 10, sid. 97).

Med termen *tvåspråkighet avses i Sverige* individens tvåspråkighet, dvs. individens förmåga att efter olika situationers krav klara sig på det ena eller det andra språket.

Av remissyttrandena över Språk- och kulturarvsutredningens förslag till precisering av begreppet aktiv tvåspråkighet framgick, att det råder stor osäkerhet om innebörden i begreppet. Mot den bakgrunden ansåg föredragande statsrådet i proposition 1984/85:100 bilaga 10 (sid. 96) att det för närvarande inte är möjligt att finna en entydig tolkning av innebörden i begreppet aktiv tvåspråkighet i undervisningen och att det övergripande målet för skolans hemspråksundervisning och undervisning i svenska som andraspråk alltjämt bör vara att främja aktiv tvåspråkighet utifrån elevernas individuella förutsättningar. Under-

visningen av elever med annat hemspråk än svenska bör syfta till att stödja elevens språkutveckling med förankring i det egna modersmålet, heter det vidare i nämnda proposition.

Begreppet *tvåspråkighet i Finland* avser nationens två språk, medan lagstiftningen i princip inte känner begreppet tvåspråkighet hos individen i t.ex. undervisningen. Denna sker antingen på finska eller svenska med undantag för det samiska området, där samiska och finska förekommer samtidigt i undervisningen. Mot bakgrund av det växande antalet tvåspråkiga individer i vissa delar av Finland pågår diskussioner om hur detta också kan följas upp i undervisningen i form av t.ex. differentiering av undervisning i finska för tvåspråkiga elever.

Termen *minoritet* kan avse olika begrepp alltifrån att beteckna ett mindretal till att avse en folkgrupp med vissa minoritetsrättigheter.

Vad gäller *minoritetsbegreppet i Sverige* finns detta beskrivet i den invandrarpolitiska propositionen 1985/86:98, sid. 17 i det följande:

"Invandrarpolitiska kommittén har grundligt analyserat minoritetsbegreppet och konstaterat att internationellt sett anses beteckningen minoritet endast kunna användas för grupper som sedan mycket länge eller alltid har varit bosatta i landet i fråga, t.ex. för Sveriges del samerna och tornedalsfinnarna. I förarbetena till de internationella konventioner där minoritetsbegreppet förekommer har man således preciserat detta till att avse ursprungliga minoriteter, och inte relativt nyligen från andra länder invandrade grupper. Minoritetsbegreppet i den nu nämnda betydelsen kan alltså inte sägas vara tillämpligt på invandrarsituationen i Sverige. Utgångspunkten för de invandrarpolitiska åtgärderna bör i första hand vara de enskilda människornas förutsättningar och behov. Vad gäller föreningsverksamhet och religionsutövning är det emellertid naturligt att samhället ger bidrag till kollektiva verksamheter bland invandrare."

I enlighet med traditionen i Sverige ses invandrarorganisationerna som folkrörelser för social och kulturell gemenskap men också som företrädare för sina gruppers intressen och som samrådspart.

Minoritetsbegreppet i Finland har innebörden mindretal, dvs. det antal finsk- eller svenskspråkiga som är i majoritet eller minoritet i en kommun eller annat förvaltningsområde och som bestämmer kommunens eller förvaltningsområdets språkliga indelning. Benämningen minoritet eller minoritetsspråk för finlandssvenskar och svenskar har ingen täckning i finsk lag, utan finska och svenska är landets två nationalspråk.

Termen *invandrare* kan i Sverige avse utländska medborgare, utrikes födda och i landet födda barn till utländska medborgare och utrikes födda. Någon närmare precisering av innebörden av begreppet invandrare har inte låtit sig göra. Därför är det viktigt att man för varje gång gör klart för sig vad man avser med invandrare i det aktuella sammanhanget.

Utgångspunkten för åtgärder är som tidigare nämnts de enskilda människornas förutsättningar och behov. Av den anledningen har man t.ex. inom hemspråksundervisningen inte fastställt någon minsta gruppstorlek för att en sådan undervisning skall komma till stånd, utan den kan ges till i princip en enda elev.

2 Finsk-svenska utbildningsrådet

2.1 Bakgrund

I samband med de stora invandringsvågorna under 60-talet togs från finsk sida, via Nordiska rådet, initiativ till ett ökat samarbete mellan Finland och Sverige vad gäller de finska barnens skolgång i Sverige. År 1967 tillkom så finsk-svenska utbildningsrådet enligt Nordiska rådets rekommendation nr 27/1967. Utbildningsrådet skulle vara ett för regeringarna i Finland och i Sverige permanent rådgivande och förslagsställande samarbetsorgan med uppgift att verka för att underlätta den i Sverige bosatta finskspråkiga befolkningens utbildningsproblem.

Mot bakgrund av de beslut som fattades i Sverige dels vad avser invandrarpolitiken 1975 och hemspråksreformen 1976, fann regeringarna i Finland och i Sverige (undervisningsminister Kalevi Kivistö och utbildningsminister Lena Hjelm-Wallén) det vara angeläget att ge utbildningsrådet en fastare form genom att ge delegationerna nationellt en formell ställning som kommitté och samtidigt bredda dess sammansättning.

Den svenska delegationen ombildades 1986 i syfte att bl.a. säkra en bredare kompetens genom möjligheten att adjungera fler tillfälliga experter.

Även om det råder samstämmighet i stort vad gäller de utbildningspolitiska målsättningarna i de båda länderna kan det finnas skäl att i detta sammanhang också erinra om några skillnader i utgångspunkterna mellan länderna som är viktiga att uppmärk- samma när undervisningsfrågor av gemensamt intresse diskuteras.

Medan termen tvåspråkighet i Finland företrädesvis avser nationens två språk avses i Sverige tvåspråkighet hos individen.

För skolans del innebär detta i Finland två enspråkiga skolformer medan man i Sverige utgår från en sammanhållen skola för alla. Inom denna ram skall individernas skiftande behov – också de språkliga – tillgodoses.

Skillnaden i synsätt härvidlag kan ha en viss betydelse vad gäller återflyttarelever.

2.2 Uppgifter

Enligt de direktiv som fastställdes 1976 i samråd mellan berörda ministrar är rådet "ett permanent för regeringarna i Finland och Sverige gemensamt koordinerande och rådgivande organ med uppgift att underlätta utbildningssituationen för den i Sverige bosatta finskspråkiga befolkningen samt för dem som eventuellt återvandrar till Finland. Utbildningsrådet är ett forum för ömsesidig information, samråd och övergripande planering.

Verkställande uppgifter åvilar nationella myndigheter och relevanta ämbetsverk bl.a. undervisningsministeriet, arbetskraftsministeriet, utbildningsdepartementet, skolstyrelsen, yrkesutbildningsstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statens invandrarverk. De nationella myndigheterna lämnar rådet information om utbildningssituationen och om olika åtgärder som vidtagits eller planerats".

Rådet har även hämtat direktiv ur Riktlinjer för det fortsatta migrationssamarbetet mellan Finland och Sverige som antogs i juni 1986 av migrationsministrarna (uppföljning av flerministermötet 1984) vari det heter:

"Utgångspunkten för samarbetet är en strävan att få till stånd sådana insatser för sverigefinnarna att de får

- en god grund och goda förutsättningar för att utveckla aktiv tvåspråkighet, d.v.s. kunna behärska både finska och svenska
- samma möjligheter som sina svenska kamrater att fritt välja utbildning och yrkesinriktning efter grundskolan och
- att skolsituationen för de elever som flyttar mellan länderna underlättas genom t.ex. informationsinsatser
- att till Finland återflyttande elever får möjlighet att behålla och utveckla sina kunskaper i svenska.

För att främja dessa mål bör åtgärder särskilt på följande områden övervägas:

* uppgörande av kommunala handlingsplaner – om kommunen så bedömer lämpligt – som grund för en tvåspråkig undervisning och förskoleverksamhet anpassad till lokala behov

* föräldrarnas möjligheter att delta i utformningen av planerna och förverkligandet av den tvåspråkiga undervisningen och förskoleverksamheten

* utvecklandet av en effektivare undervisning i svenska som ett andraspråk i ungdomsskolan och i vuxenutbildningen

* en förstärkning vid behov av det finska språket som undervisningsspråk inom vuxenutbildningen

* anordnandet av gemensamma kurser i Finland och Sverige samt ett bättre stöd för de finskspråkiga lärarna att delta i fortbildning

* stöd till forskning angående pedagogiska och samhälleliga frågor i samband med finskspråkig undervisning och kulturell verksamhet, med särskild inriktning på den pedagogiska utvecklingsverksamheten."

Utbildningsrådet fastställde i maj 1981 riktlinjer för sitt arbete under 1980-talet. Bland de viktiga uppgifterna för att förbättra undervisningen för barn, ungdomar och vuxna angavs främst hemspråksundervis-

ningen, särskilda stödåtgärder gällande gymnasieutbildningen, svenska för vuxna invandrare (sfi), återvändande barns studiesituation och lärarutbildningen.

Rådet kan nu konstatera att viktiga framsteg gjorts i dessa avseenden.

Till följd av den livliga återflyttningen från Sverige till Finland från år 1981 har en tyngdpunktsförskjutning ägt rum mot åtgärder i Finland och utgör ett allt viktigare inslag i samarbetet mellan länderna.

Rådet har under hela sin tid varit ett viktigt organ för att få till stånd åtgärder för de finska barnen i Sverige. Dessa åtgärder har oftast fått generell verkan för alla barn med annat modersmål än svenska oavsett medborgarskap. Det är nu också ett forum för en intensifierad diskussion om åtgärder vad gäller återflyttarbarnen och de barn som flyttar till sina föräldrars hemland liksom för diskussioner om de interkulturella aspekterna i båda länderna.

Samarbetet har också stärkt det svenska språkets ställning i Finland i ett nordiskt perspektiv. Det har ökat insikten om den sverigefinska befolkningsgruppens språkkunskaper som en resurs i det nordiska samarbetet.

Rådet har förutom sina egna överläggningar anordnat symposier i olika frågor för att få fram information och belysa vissa problemställningar. Dessa har ofta lett till konkreta åtgärder.

På informationssidan har de studieresor som den finska delegationen av rådet anordnat för olika kategorier personal inom skolan och förskolan i båda länderna varit utomordentligt betydelsefulla för att öka den ömsesidiga förståelsen vad gäller förskola och undervisning i synnerhet och ländernas kultur i allmänhet. Under avsnitt tre följer i korta drag några milstolpar i utvecklingen, där utbildningsrådet i olika omfattning stimulerat eller varit med om att få fram de olika åtgärderna.

2.3 Andra samverkansformer

Utöver rådets verksamhet har rådet kunnat konstatera att ett nära samarbete utvecklats mellan skolmyndigheterna i Finland och Sverige i Ledningsgruppen för svenskt–finskt skolsamarbete. Detta samarbete har gällt såväl specifika finsk–svenska som allmänna utbildningsfrågor.

Inom den Finsk–svenska samarbetsgruppen för lärarutbildningsfrågor utvecklas samarbetet i lärarutbildningsfrågor, i synnerhet vad gäller finskspråkiga barn i Sverige och återflyttade barn i Finland.

Samarbetsgruppen för sverigefinländska kulturfrågor, som tillsattes 1984 av undervisningsministeriet i Finland och utbildningsdepartementet i Sverige som en uppföljning av det andra finsk–svenska flerministermötet, har till uppgift att se över sverigefinländarnas möjligheter att utveckla en egen kulturell verksamhet. Den lägesrapport *Sverigefinländarna – egen kulturell verksamhet i utveckling*, som gruppen presenterade i februari 1987, kan ses som ett komplement till verksamheten inom rådets områden.

Gemensamma konferenser och symposier har inom de nämnda samarbetsorganens ram anordnats kring skilda problemområden, t.ex. gymnasial utbildning, kulturfrågor, lärarfortbildningsfrågor och nationell utvärdering.

Även samverkan med det sverigefinska organisations– och föreningslivet bör nämnas i sammanhanget såsom Riksförbundet Finska Föreningar i Sverige (RFFS), de finskspråkiga hem– och skola–föreningarna och Sveriges Finska Lärarförbund.

Ett fortsatt sådant samarbete bör stimuleras på olika utbildnings– och kulturområden.

3 Utvecklingen sedan 1967 vad gäller undervisningen för finskspråkiga i Sverige

1966	Beslut om statsbidrag till viss finskspråkig undervisning inom den svenska klassen för finska elever
1967	Finsk–svenska utbildningsrådet inrättas som gemensamt organ för regeringarna i Finland och i Sverige för utbyte av information och för övergripande planering
1969	Läroplanen för grundskolan innefattar skrivningar ang. hemspråksundervisning för finska barn
1973	Finska folkhögskolan i Haparanda inrättas med RFFS som huvudman
1975	Den svenska riksdagen antar riktlinjer för invandrarpolitiken "jämlikhet, valfrihet och samverkan"
1976	Den svenska riksdagen beslutar om hemspråksundervisning i grundskolan, gymnasieskolan och i förskolan samt om hemspråkslärarutbildning
	Försöksverksamhet med yrkesinriktade och teoretiska kurser på finska på grundskole- och gymnasieskolnivå inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) inleddes
1977	Den särskilda klasslärarlinjen för sökande med finska som modersmål inrättas

Tvåspråkig förskollärarutbildning startar i Göteborg, Malmö och Stockholm

Hemspråkslärarlinjen inrättas på samma orter

Försöksverksamhet med finskspråkiga linjer i gymnasieskolan i Stockholm inleds

1979 Förordning om försöksverksamhet med hemspråksklasser och sammansatta klasser på låg- och mellanstadierna i grundskolan

1980 års läroplan för grundskolan innebär bl.a. att hemspråket blir tillvalsämne och att hemspråk och svenska som andraspråk blir ämnen med egen kursplan.

1982 Ändringar i förordningen om försöksverksamhet till följd av bl.a. skolöverstyrelsens (SÖ) utvärdering. Vikten av tillräckligt utrymme för undervisning i och på svenska betonas

Hemspråk och svenska som andraspråk blev ämnen i den nya läroplanen för komvux

Försöksverksamheten med kurser på finska i teoretiska gymnasieskolämnen inom komvux avslutades

Axevalla tvåspråkiga folkhögskola inrättas med RFFS och Skaraborgs läns landsting som huvudmän

Första svensk-finska flerministermötet

1983 Finska blir återigen ämne i ämneslärarutbildningen nu i kombination med svenska och svenska som andraspråk

Nya former för fortbildning av finska hemspråkslärare i samarbete mellan myndigheterna i de båda länderna

1984 Andra finsk-svenska flerministermötet

1985 Den svenska riksdagen beslutar enhälligt enligt regeringens proposition (1984/85:100 bil. 10) på grundval av språk- och kulturarvsutredningens förslag om att hemspråksklasser och sammansatta klasser får inrättas genom lokala beslut på låg- och mellanstadierna i den svenska grundskolan, under förutsättning att undervisningen i och på svenska kommer in i sådan omfattning att eleven kan följa undervisningen på högstadiet huvudsakligen på svenska.

Det övergripande målet är att främja aktiv tvåspråkighet. Syftet med hemspråksundervisningen och undervisningen i svenska som andraspråk är att främja elevens språkutvecklingmed förankring i det egna modersmålet. Utgångspunkten är individens behov.

Det interkulturella perspektivet i undervisningen betonas.

För finskspråkiga elever beslutas om särskilda åtgärder, dvs. pedagogisk utvecklingsverksamhet innefattande också försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning på högstadiet i några kommuner.

Grundskolekurser i komvux får anordnas som en reguljär anordning och efter beslut av skolstyrelsen i kommunen.

Riksdagen fattar beslut om förskola för alla barn till 1991.

1986 Den svenska regeringen fastställer ramtimplaner för hemspråksklasser och sammansatta klasser varvid ett minimi timtal, 78, för undervisningen i och på svenska fastställs för låg- och mellanstadierna tillsammans. Ramtimplanerna införs successivt med början i årskurs 1, hösten 1986.

Regeringen beslöt vidare om föreskrifter för den pedagogiska utvecklingsverksamheten för finskspråkiga elever, om kommuner för verksamheten och om uppdrag till skolöverstyrelsen rörande utvärdering av erfarenheterna av såväl ramtimplanerna som den pedagogiska utvecklingsverksamheten. Utbildningsminister Bengt Göransson och undervisningsminister Kaarina Suonio gör ett gemensamt uttalande med anledning av beslutet.

Sveriges och Finlands regeringar antar riktlinjer för migrationssamarbetet i sin helhet inkl. utbildning och kultur.

Den svenska riksdagen antar riktlinjer för invandrarpolitiken vari vissa preciseringar görs bl.a. vad gäller valfrihetsmålet. Beslutet innefattar också en omläggning av statsbidragen till invandrarorganisationerna i syfte att bl.a. jämställa dem med andra folkrörelser. Vidare beslöts om en ny lag mot etnisk diskriminering och inrättande av en särskild diskrimineringsombudsman.

4 Situation i dag inkl. föreliggande uppdrag till myndigheterna

4.1 Förskolan

I förskoleåldern 0–6 år fanns 1985 (enl. SCB) ca 33 500 barn med minst en förälder född i Finland. I åldersgruppen var ca 13 600 finska medborgare.

Hur många som har svenska respektive finska som modersmål är inte känt.

Kriteriet för att få hemspråksstöd i förskolan är detsamma som för grundskolan dvs. att språket skall vara ett dagligt umgängesspråk med minst en förälder/vårdnadshavare.

Ca 5 000 barn med finska som hemspråk återfinns i förskolan. Antal barn som fick hemspråksstöd under 1984 var 4 192, vilket motsvarar 78 % av samtliga finsktalande barn 0–6 år i förskolan. I landet fanns 208 hemspråksgrupper. 1 197 personer var anställda som hade finska som modersmål. Av dessa hade 88 % någon form av barnpedagogisk utbildning.

– En Arbetsplan för förskolan, Hemspråksstöd för invandrar– och minoritetsbarn, har utarbetats. Den uttrycker socialstyrelsens policy vad gäller förskole– och fritidsverksamhet och vänder sig i första hand till förtroendevalda och personal inom den kommunala ledningsorganisationen.

- I budgetprop. 1984/85 fastslås att målet för hemspråksstöd i förskolan bör, i likhet med vad som anges för skolans hemspråksundervisning, även fortsättningsvis vara att främja en aktiv tvåspråkighet. Detta innebär att ett första språkstöd i svenska bör ges i förskolan. Detta är särskilt viktigt i bostadsområden där svenska inte utgör det dominerande språket.

- Sedan 1979 har årligen hållits en fortbildningskurs för finsktalande barnomsorgspersonal i Sverige. Kurserna har varit 14 dagar och deltagarantalet har varit ca 30 personer årligen. De har varit förlagda till Jyväskylä och genomförts i samarbete med fortbildningsavdelningen vid universitetet.

- För att informera finska föräldrar som skall återvända till Finland har en broschyr utarbetats som beskriver den finska barnomsorgen. För mottagande personal och lärare har utarbetats en broschyr som beskriver svensk barnomsorg. Även ett arbetsmaterial har tagits fram där barn och personal i Sverige gemensamt beskriver barnets förskoleverksamhet som information till Finland.

- En arbetsgrupp utsedd av Finska riksförbundet har i en skrift Svensk/Finsk förskola uttryckt sina synpunkter på förskolan för finska barn utifrån ett förslag till pedagogiskt program för förskolan.

- Sammanställning av zigensk litteratur, sång och musik har tagits fram. Zigenska informatörer för barn-, personal- och föräldragrupper kan förmedlas genom socialstyrelsen.

4.2 Grundskolan

I den svenska grundskolan fanns 1985 enl. SCB drygt 29 300 elever med finska som hemspråk. Av dessa valde 20 310 eller 69 % att delta i hemspråksundervisningen i finska.

Antal hemspråksklasser var 393 och sammansatta 130. Ca 37 % av de finska hemspråkseleverna gick i hemspråksklass eller sammansatt klass. Klasserna är som regel små, ca 14 elever i genomsnitt.

Hemspråksklasser med finska återfinns i ca 70 av landets kommuner, i några fall representerade med en enstaka klass med få elever.

Antalet elever med finska som hemspråk var som högst hösten 1979 (drygt 40 000) och antalet har därefter stadigt minskat till drygt 29 300 hösten 1985. Andelen elever som väljer hemspråksundervisning har däremot ökat från 57 % till 69 % under samma period.

De beslut som fattats under 1985 och 1986 för grundskolans del innebär att arbetet fortsätter att utvecklas inom vissa givna ramar för ett antal år framöver då olika utvärderingsuppdrag skall redovisas och eventuellt ge underlag för justeringar.

Hemspråksklasser och sammansatta klasser får från 1985 inrättas på låg- och mellanstadierna, årskurserna 1–6, efter lokala beslut. För sådana klasser gäller särskilda ramtimplaner. Såsom tidigare gäller att eleverna på högstadiet skall kunna följa undervisningen huvudsakligen på svenska.

Förordningen 1986 om pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever innebär också att försöksverksamhet får inledas med tvåspråkig undervisning på högstadiet.

Följande kommuner bedriver för närvarande någon form av pedagogisk utvecklingsverksamhet: Botkyrka, Göteborg, Haninge, Haparanda, Stockholm, Södertälje, Upplands Väsby, Trollhättan, Huddinge, UpplandsBro, Sundsvall, Eskilstuna, Olofström och Hallstahammar.

Både ramtimplanerna och den pedagogiska utvecklingsverksamheten skall utvärderas av skolöverstyrelsen med en första redovisning 1989, bl.a. med hänsyn till tvåspråkighetsmålet och hur eleverna klarar sig i fortsatta studier och vid inträdet på arbetsmarknaden.

SÖ har vidare fått i uppdrag att till den 1 september 1987 göra en översyn av statsbidragsbestämmelserna vad gäller hemspråksundervisningen och undervisningen i svenska som andraspråk.

4.3 Gymnasieskolan

1985 fanns enl. SCB 5 430 elever med finska som hemspråk, vilket är en minskning med 13 % sedan 1983. I hemspråksundervisning deltog 2 231 elever (41 %), vilket är en ökande trend vad gäller deltagarantalet i denna undervisning.

De finska eleverna väljer i större utsträckning än sina kamrater från andra språkgrupper 2-åriga yrkesinriktade linjer. Bland de finska eleverna uppgår denna andel till 45 %. Av de övriga väljer drygt 9 % 2-åriga teoretiska linjer, ca 35 % 3- och 4-åriga linjer och drygt 10 % specialkurser om minst 1 termin.

Enligt den uppföljning i skolan och på arbetsmarknaden av elever med annat hemspråk än svenska som gick ut grundskolan 1979, utförd 1984 av Horst Löfgren vid pedagogiska institutionen vid universitetet i Lund, pedagogisk rapport 32, ligger andelen finska sökande till gymnasieskolan kring medelvärdet för invandrarelever, men avbrottsfrekvensen är något större. Invandrarelever söker sig generellt i något mindre utsträckning än svenska elever till gymnasieskolan. Enligt uppföljningen var det också relativt få finskspråkiga som tänkte sig en fortsättning i högskolan.

En belysning av invandrarelevernas aktuella studiesituation i gymnasieskolan och i högskolan kommer att ges i redovisningen av de uppdrag som skolöverstyrelsen fått.

Vad gäller hemspråksundervisningen i gymnasieskolan innebar 1985 års riksdagsbeslut att eleverna ges möjlighet att studera hemspråket i form av utökad studiekurs utanför timplanen och att undervisningen i och studiehandledningen på hemspråket kan inriktas mot det karakteristiska yrkesinnehållet på vissa studievägar.

De elever som inte har finska som modersmål har möjlighet att välja finska som C-språk, nybörjarnivå. Enligt uppgift från SÖ hade år 1985 på de 3- och 4-åriga linjerna 48 elever i årskurs 1 valt finska som C-språk, 90 elever i årskurs 2 och 36 elever i årskurs 3. Uppgifter rörande de 2-åriga linjerna föreligger inte.

SÖ har för närvarande i uppdrag

- att utvärdera den extra undervisningen i svenska i gymnasieskolan och överväga åtgärder för att förbättra kunskaperna i svenska så att invandrareleverna bättre kan följa den ordinarie undervisningen i gymnasieskolan. Bl.a. skall övervägas om en utveckling av introduktionskurserna för invandrarungdom kan vara en lämplig åtgärd. Uppdraget skall redovisas den 1 september 1987.

- att utvärdera försöksverksamheten med finskspråkiga linjer i gymnasieskolan i Stockholm. Härvid bör SÖ särskilt redovisa resultaten av undervisningen i svenska som andraspråk bl.a. med hänsyn till hur eleverna klarar sig i fortsatta studier på svenska (i samråd med universitets- och högskoleämbetet, UHÄ) och vid inträdet på arbetsmarknaden. Uppdraget skall redovisas med en delrapport den 1 september 1987 och slutligt den 1 september 1989

- att tillsammans med UHÄ utvärdera hittills utförd forskning om invandrarelevers studiesituation i gymnasieskolan och i högskolan och att genomföra ev. ytterligare undersökningar för att belysa situationen. Redovisas den 1 september 1987.

1985-05-09 utfärdades förordning om försöksverksamhet med särskild intagning av tvåspråkiga elever inom vårdutbildning i gymnasieskolan. Erfarenheterna skall redovisas den 1 september 1988.

4.4 Vuxenutbildning

De allmänna målen för vuxenutbildning har senast formulerats i läroplanen för kommunal och statlig utbildning för vuxna:

Vuxenutbildningen syftar till

1. att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa,

2. att öka de vuxnas förmåga att förstå, kritiskt granska och medverka i kulturellt, socialt och politiskt liv och därigenom bidra till det demokratiska samhällets utveckling,

3. att utbilda vuxna för varierande arbetsuppgifter, medverka till arbetslivets förändring och bidra till full sysselsättning och därigenom främja utveckling och framsteg i samhället samt

4. att tillgodose de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter och att ge dem tillfälle att komplettera ungdomsutbildningen.

Målen har skiftande tyngdpunkt inom olika slag av vuxenutbildning. För *kommunal vuxenutbildning (komvux)* och *statens skolor för vuxna (SSV)* betonas särskilt uppgiften att ge vuxna kompetens i ämnen som motsvarar ungdomsskolan och att ge yrkesutbildning. *Grundutbildning för vuxna (grundvux)* har som särskild uppgift att ge vuxna baskunskaper i bl.a. läsning, skrivning och matematik. För *studieförbundens* del understryks särskilt målen personlig och social utveckling samt delaktighet och aktivitet i samhället. Då det slutligen gäller *folkhögskolorna* framhålls också särskilt den allsidiga personlighetsutvecklingen.

Inom den kommunala vuxenutbildningen anordnas sedan 1977 grundutbildning för vuxna och ungdomar fr.o.m. 16 år. Undervisningen omfattar elementär läsning, skrivning och matematik till en nivå motsvarande årskurs 6 i grundskolan. Läsåret 1984/85 var 52 % av deltagarna invandrare varav den största gruppen finska. Den finska gruppen utgjorde 8 % av samtliga grundvuxelever, eller nära 1 600 elever. Grundvuxundervisning på finska genomfördes i 181 kommuner.

Inom den kommunala vuxenutbildningen förekommer sedan 1985/86 grundskolkurser på invandrarspråk som en reguljär anordning.

Läsåret 1985/86 anordnades åtta kurser i finska som hemspråk med 109 deltagare; sju kurser i finska – etapp 2 (76 deltagare) och tre kurser i finska – etapp 3 (27 deltagare).

Det totala antalet finskspråkiga deltagare i komvux var detta läsår enligt uppgift från SÖ 3 294 fördelade på 1 114 i grundskolekurser, 1 140 i teoretiska gymnasieskolkurser, 618 i yrkesinriktade gymnasieskolkurser och 422 i särskilda yrkeskurser.

Skolöverstyrelsen får sedan 1982 medge försöksundervisning i obegränsad omfattning med yrkesinriktade gymnasieskolkurser på invandrarspråk. Intresset från kommuner att anordna sådana kurser har hittills varit lågt.

Vad gäller gymnasieskolkurser i allmänna ämnen är undervisningsspråket i huvudsak svenska. Möjlighet finns för invandrare att få stödundervisning på sitt eget språk under kursens gång liksom till inskolning i ämnet på eget språk före kursstarten.

Inom studieförbunden anordnas studiecirklar i finska som modersmål och som främmande språk och på finska bl.a. i samhällsorienterande ämnen och ämnen inom kulturområdet.

Från 1973 verkar den Finska folkhögskolan i Haparanda som erbjuder finskspråkig allmän linje, 3-årig, svenskspråkig allmän linje, 3-årig, tolklinje, 1-årig, simultantolkutbildning, 1-årig, 3-årig musiklinje och en 2-årig idrottslinje förutom kortkurser för olika målgrupper. Skolan har ca 120 elever.

Från 1982 verkar Axevalla folkhögskola som en tvåspråkig folkhögskola. Den erbjuder en 3-årig finsk och en svensk allmän linje, 2-årig fritidsledarutbildning, 2-årig allmän kurs med teaterinriktning, 2-årig allmän kurs med ADB-inriktning samt en 1-årig scenlinje. Kurs för dramapedagoger planeras.

Axevalla har sommaren 1986 enligt finländsk förebild startat sommaruniversitet med datautbildning och lärarfortbildning i engelska och i socialkunskap.

I övrigt ges olika kortkurser, bl.a. pensionärskurser, och en treveckors intensivkurs i engelska för elever på de långa kurserna. Skolan har ca 70 elever.

Tvåspråkiga linjer erbjuds också vid Skinnskatteberg, Fristad, Fellingsbro, Bona och Biskops-Arnö folkhögskolor i samråd med Riksförbundet Finska Föreningar i Sverige.

Undervisningen i svenska för vuxna invandrare (sfi)

> "har till syfte att ge invandrarna sådana kunskaper i svenska språket samt om det svenska samhället och arbetslivet att invandraren kan ta vara på sina rättigheter och påverka sin situation samt fullgöra de krav och skyldigheter som det dagliga livet bjuder.
>
> Undervisningen skall vidare bidra till att invandrarens ställning på t.ex. arbetsmarknaden stärks, att invandraren kan medverka i det kulturella, sociala, fackliga och politiska livet samt genomgå utbildning inom det reguljära vuxenutbildningssystemet i form av allmän grundutbildning och yrkesutbildning". (Ur prop 1983/84:199 s 15)

Enligt de regler som sedan 1986 gäller för svenskundervisningen för vuxna invandrare har nya invandrare över 16 år rätt till ca 700 timmars svenskundervisning fördelade på två etapper - grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) om 400-500 timmmar och påbyggnadsundervisning (påbyggnads-sfi) om 200-300 timmar.

Fram till år 1991 har även de som invandrat tidigare och fortfarande har bristfälliga kunskaper i svenska rätt till grundläggande svenskundervisning.

Av den kartläggning av tidigare invandrares behov av svenskundervisning som skolöverstyrelsen presenterade i september 1986 framgår att både den nya och den gamla gruppen bland finländarna har goda kunskaper i svenska i förhållande till målen för sfi. Behovet av svenskundervisning är dock med all sannolikhet större än studien utvisar.

Inom *arbetsmarknadsutbildningen (AMU)* ges kurser för finsktalande också på finska. Flertalet finsktalande kursdeltagare följer den nya uppläggning av undervisningen som genomförs i AMU.

Det innebär att efter en introduktionsperiod med bl.a. diagnostisering av yrkeskunskaper och språkfärdighet, fastställs en individuell yrkesinriktad utbildningsplan.

Preparandundervisningen och undervisningen i svenska utgör ett riktat stöd till yrkesutbildningen. Dessa s.k. sidoresurser bedrivs inte avskilt från yrkesundervisningen. Innehållsmässigt är de kopplade till yrkesutbildningen.

Under budgetåret 1985/86 påbörjade 2 216 finska medborgare yrkesinriktad utbildning i AMU. I AMU Gamleby och AMU Borås bedrivs *särskilt anpassad yrkesutbildning för finsktalande*. Syftet med kurserna är att kursdeltagarna efter utbildningen skall kunna söka anställning direkt på den svenska arbetsmarknaden eller gå vidare till ytterligare påbyggnadskurser som bedrivs helt på svenska. Kurserna är riksrekryterande.

AMU Gamleby har plats för ca 50 helinackorderade kursdeltagare. De aktuella utbildningarna är på såväl grund- som påbyggnadsnivå inom verkstads- och svetsmekaniska och restaurang- och storhushållsblocken.

Undervisningen är upplagd så att svenskundervisningen eller annan form av språk- och teoriundervisning antingen varvas med yrkesutbildningen eller sätts in som stöd.

Yrkesundervisningen leds av en tvåspråkig lärare. Successivt under utbildningen sker en övergång från finska till svenska både i de praktiska och teoretiska delarna av yrkesutbildningen. Läromedel i finska finns i stor utsträckning att tillgå.

I Gamleby påbörjade budgetåret 1985/86 på verkstadsmekanisk utbildning nio, på svetsmekanisk sex och på el-teleteknisk tre kursdeltagare

denna anpassade utbildning. Hösten 1986 påbörjade i Gamleby på verkstadsmekanisk tre, på svetsmekanisk sex och på restaurang- och storhushållningsutbildning två kursdeltagare samma utbildning.

I Borås påbörjade under perioden 1985-07-01 - 1986-12-31 på verkstadsmekanisk utbildning 12 kursdeltagare och på svetsmekanisk 19.

I de fall den reserverade resursen inte används för finsktalande kursdeltagare, utnyttjas kapaciteten till andra kursdeltagare.

Nordkalottens Arbetsmarknadsutbildningscenter i Övertorneå inrättades 1970 som en för Finland, Norge och Sverige gemensam institution i syfte att främja arbetsmarknadsutbildningen särskilt inom de tre ländernas nordligaste delar. Centret tillhandahåller arbetsmarknadsutbildning i första hand på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheterna i de tre länderna, men får även tillhandahålla utbildning åt dessa myndigheter i Danmark och på Island liksom åt andra uppdragsgivare. Gemensamt nordiskt utvecklingsarbete får också förläggas till centret.

En annan form av vuxenutbildning utgör t.ex. *enstaka kurser* i olika ämnen inom högskolan.

Ett huvudsyfte med dessa kurser är att tillgodose behov av fortbildning och vidareutbildning. För att få tillträde till kurserna krävs ofta endast s.k. allmän behörighet, dvs. den sökande skall ha minst två års gymnasieutbildning med svenska och engelska eller ha fyllt 25 år och ha fyra års yrkeserfarenhet samt kunskaper i svenska och engelska motsvarande tvåårig gymnasielinje.

4.5 Lärarutbildning

I dag förekommer i Sverige flera olika former av lärarutbildningar med särskild inriktning mot verksamhet bland de finskspråkiga.

Utöver särskild förskollärarutbildning och särskild klasslärarutbildning för studerande med finska som modersmål finns hemspråkslärarutbildning och ämneslärarutbildning på språkvetenskaplig linje.

Dessutom avsätts utbildningsplatser för sökande med finska som modersmål på industri- och hantverkslärarlinjen och folkhögskollärarlinjen. Särskild utbildning av tvåspråkiga fritidspedagoger har också startats bl.a. i Västerås.

År 1985 fanns 1 565 hemspråkslärare i finska för samtliga skolformer inkl. AMU.

De senaste tio åren har inneburit en gynnsam utveckling inom lärarutbildningen i ett finsk-svenskt perspektiv och vi har nu en omfattande erfarenhet, dels av den särskilda klasslärarutbildningen och hemspråkslärarutbildningen, dels av den särskilda förskollärarutbildningen för studerande med finska som modersmål.

UHÄ har genomfört ett omfattande utvärderingsarbete. Utifrån utvärderingsresultaten föreslog UHÄ 1984 förändringar när det gäller utbildningen av lärare för invandrarbarn i och på deras modersmål. Dessa förslag avgavs hösten 1984. Riksdagen fattade våren 1985 beslut om den framtida lärarutbildningen. Regeringen har gett UHÄ i uppdrag att dels redovisa eventuella förändringar i sitt ursprungliga förslag till lärarutbildning, dels att vid sin planering av den nya grundskollärarutbildningen utgå från att utbildning för de tidigare årskurserna skall ges för tvåspråkiga studerande med finska, samiska eller tornedalsfinska som modersmål.

UHÄ har ännu inte lämnat några förslag till förändringar beträffande den särskilda förskollärarutbildningen med anledning av utvärderingsresultaten. Sådana förslag kan väntas i samband med att UHÄ redovisar sitt regeringsuppdrag beträffande en översyn av fritidspedagog- och förskollärarutbildningen 1986/87

Behovet av finskspråkiga lärare är i dag tämligen väl tillgodosett, särskilt runt utbildningsorterna. Fortfarande finns dock behov ute i landet.

Det minskade behovet kring utbildningsorterna har under senare år negativt påverkat antalet sökande och utbildningsplatserna har inte kunnat fyllas.

En fortsatt utveckling av utbildningarnas geografiska distributionsformer är därför angelägen.

5 Områden att utveckla på kortare eller längre sikt

Finsk-svenska utbildningsrådet kommer att som hittills vara regeringarnas gemensamma organ för övervakning och allmän uppföljning av olika behov och åtgärder vad gäller att underlätta sverigefinnarnas och de återflyttade barnens situation i undervisningen i Sverige och Finland.

Utvecklingen av insatserna kommer att ske utifrån de övergripande mål som angetts i avsnitt 2.2.

Rådet kommer också fortsättningsvis att förlägga sina möten till olika kommuner i Sverige och Finland för att bl.a. kunna följa utvecklingen på lokal nivå och fånga upp de problemställningar som där konkretiseras.

Nedan följer en redovisning av de frågor som på kortare eller längre sikt kräver rådets uppmärksamhet. Redovisningen skall inte ses som en heltäckande förteckning över olika problemområden, utan rådet måste som hittills vara öppet för att diskutera även andra problem som kan uppstå.

5.1 Förskolan

I och med att plats inom barnomsorgen skall beredas åt alla barn 1991 kommer också antalet finsktalande barn att öka i barnomsorgen. Följderna av detta för behovet av bl.a. barnomsorgspersonal bör uppmärksammas.

I samband med flyttningsrörelsen behövs fortsatt informationsverksamhet om förskolan inkl. råd och praktiska tips till föräldrar och mottagande personal i båda länderna.

Fortbildningsverksamhet i Sverige för finskspråkig barnomsorgspersonal behöver utökas i synnerhet för dem som bor utanför Storstockholm.

Möjligheter att anordna gemensamma fortbildningskurser för barnomsorgspersonal i Finland och Sverige bör undersökas.

Ett samarbete med Statens institut för läromedel (SIL) bör utvecklas vad gäller barn- och lärarlitteratur. I detta sammanhang bör Utbildningsradions roll uppmärksammas.

Förskolebarnens möjligheter att också få ett stöd i svenska bör ytterligare uppmärksammas i sådana bostadsområden där svenska inte utgör en naturlig del i omgivningen.

Fritidshem

Även under fritiden skall barn 7–12 år ha möjlighet att delta i en verksamhet som stöder deras kulturella och språkliga identitet. Detta innebär att det bör finnas tillgång till tvåspråkiga fritidspedagoger.

5.2 Grundskolan

Många av de svårigheter som uppstår för den enskilde eleven vid flyttning från ett skolsystem till ett annat har sin grund i dåliga kunskaper hos bl.a. mottagande skolpersonal, föräldrar och Hem- och skolaföreningar. Därför bör informationen om ländernas skolsystem, om undervisningens mål och innehåll och om arbetsmetoder förbättras i båda riktningarna, eventuellt i form av ett kortfattat överskådligt material där skillnader och likheter framgår parallellt.

Med tanke på återflyttarbarnen* bör åtgärder vidtagas i Finland, bl.a. genom utarbetande av ett servicematerial, för att bevara och utveckla elevernas kunskaper i svenska och litteratur på svenska anskaffas för skolbibliotek m.m.

Vidare bör ett samarbete inledas mellan länderna vad gäller utvecklingen av ett interkulturellt synsätt i undervisningen.

Länderna bör i samarbete verka för fortsatt forskning rörande återvändande barn.

En kartläggning bör göras av specialundervisning för finskspråkiga elever och ett servicematerial utarbetas.

Samarbete med SIL bör utökas vad gäller läromedelsförsörjning för undervisningen i och på finska. Läromedlens och den finskspråkiga undervisningens innehållsmässiga anknytning till förhållandena i Sverige bör ytterligare uppmärksammas.

Vänskoleverksamheten mellan länderna bör utvecklas.

Resultaten av de olika uppdrag som för närvarande ligger hos olika myndigheter kommer inom de närmaste åren att bli föremål för överläggningar i rådet. Detta gäller bl.a. utvärderingen av ramtimplaner för hemspråksklasser och sammansatta klasser och av den pedagogiska utvecklingsverksamheten för finskspråkiga elever. (Se avsnitt 4.2).

---

* De flesta av de s.k. "återflyttarbarnen" är födda i Sverige.

5.3 Gymnasieskolan

De finskspråkiga elevernas övergång till gymnasieskolan, deras val av linje och studieframgång samt deras möjligheter till högre utbildning är problemområden som rådet skall uppmärksamma de närmaste åren.

Redovisningen av de olika uppdrag som angivits under avsnitt 4.3 kommer att tillsammans utgöra ett viktigt underlag för diskussioner i rådet vad avser åtgärder för att förbättra de finskspråkiga elevernas studiesituation i gymnasieskolan.

I anslutning till en översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen övervägs för närvarande förslag om bl.a. en förlängning av denna utbildning till tre år. Beslut rörande förslagen kan fattas tidigast hösten 1987. De finska ungdomarnas situation kommer också i detta sammanhang att följas av rådet.

Skillnaderna mellan det finska och det svenska gymnasieskolsystemet bör i samarbete mellan skolmyndigheterna klarläggas på ett översiktligt sätt för att underlätta flyttning mellan systemen.

Det samarbete som inletts inom rådets ram vad gäller jämförelse mellan vissa yrkesutbildningar bör vidareföras och formerna för detta övervägas.

5.4 Vuxenutbildning

Det finns redan i dag många olika former för vuxenutbildning. Sverige finnarnas möjligheter att ta del av de olika formerna för vuxenutbildning bör utvecklas.

I årets budgetproposition (prop. 1986/87:100, bilaga 10, s 153–162) tar det föredragande statsrådet ställning till bl.a. de förslag som framlagts i betänkandet (Ds U 1985:10) Vuxenutbildning. 1970-talets reformer – en utvärdering.

Härvid uttalas bl.a.: "Behovet av vuxenutbildning på grundskolenivå kommer troligen att finnas även i framtiden. Ett skäl för detta är den omfattande invandring vi har till Sverige av vuxna, som i sina hemländer inte fått någon eller bara bristfällig utbildning. Det ingår i de åtaganden vi gjort mot våra invandrare att de skall kunna få utbildning som gör det möjligt för dem att fungera väl i det svenska samhället". Bl.a. föreslås friare regler för användning av statsbidrag för verksamhet som syftar till att rekrytera nya grupper av korttidsutbildade inom olika slag av vuxenutbildning.

Rådet bör i detta sammanhang nära följa utvecklingen vad gäller tillgången på vuxenutbildning för sverigefinnarnas behov.

År 1988 anordnar SÖ (S) och skolstyrelsen samt yrkesutbildningsstyrelsen (F) i samarbete med Hanaholmens kulturcentrum ett symposium om vuxenutbildning, i första hand inom yrkesutbildningsområdet.

Finsk–svenska utbildningsrådet bör följa och ta del av resultatet av detta symposium.

Från Finland anges följande områden:

– I Sverige bör de obligatoriska ämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap kunna läsas tvåspråkigt så att finska invandrare kan få ett avgångsbetyg från en 2-årig gymnasial utbildning inom komvux.

– Vidare bör utbildning av tvåspråkiga vuxna för samhällets olika behov t.ex. åldringsvården planeras.

Från svensk sida anges följande:

– I Finland bör man följa upp lagen om att godkänna vissa utomlands förvärvade högskoleutbildningar för finska medborgare för offentlig anställning och verka för att denna även kan utsträckas till nordiska medborgare.

- Vidare bör kurser i finska och i finsk samhällskunskap anordnas för vuxna återvändare.

- Informationsverksamhet om återvändare och migrationsfrågor bör inledas i Finland.

5.5 Lärarutbildningen

Riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition 1984/85: 122 om en ny grundskollärarutbildning m.m. och regeringens uppdrag till UHÄ med anledning av detta medför att det nu är aktuellt med ett omfattande reformarbete inom lärarutbildningen också i ett finsk-svenskt perspektiv. Enligt riksdagsbeslutet skall en helt ny lärarutbildningslinje för grundskolan starta den 1 juli 1988 och omfattande förändringar av lärarutbildningen för gymnasieskolan och vuxenundervisningen kommer eventuellt också att träda i kraft vid samma tidpunkt.

Riksdagsbeslutet innebär i korthet att en sammanhållen utbildningslinje skall finnas för grundskolan. Den skall ha två inriktningar, en med inriktning mot tidigare årskurser i grundskolan (åk 1–7) och en mot senare årskurser (åk 4–9).

Inriktningen mot tidigare årskurser omfattar två fördjupningar, en mot svenska och samhällsorienterande ämnen och en mot matematik och naturorienterande ämnen.

Enligt propositionen skall UHÄ inom ramen för lärarutbildningen för tidigare årskurser planera för utbildning som motsvarar den särskilda klasslärarutbildningen för tvåspråkiga studerande.

Inriktningen mot senare årskurser i grundskolan innehåller fem specialiseringar:

1. en mot naturorienterande ämnen,
2. en mot samhällsorienterande ämnen,
3. en mot svenska och två främmande språk,

4. en mot matematik och naturorienterande ämnen och
5. en mot praktisk–estetiska ämnen tillsammans med svenska, matematik eller språk. Enligt riksdagsbeslutet blir det inom specialiseringen mot språk också möjligt att välja finska som ämne.

Inom ämneslärarutbildningen är det möjligt att välja finska i kombination med svenska och svenska som andraspråk.

Frågan om det framtida behovet av finskspråkiga speciallärare inom ramen för förslag till en ny speciallärarutbildning är också föremål för överväganden.

De närmaste åren kommer således med anledning av riksdagens beslut att leda till omfattande förändringar av lärarutbildningen för finskspråkiga elever i Sverige både organisatoriskt och innehållsmässigt.

I detta sammanhang bör också nämnas de strävanden som finns att genomsyra lärarutbildningen med en interkulturell dimension. Inom det finsk–svenska samarbetet på lärarutbildningsområdet har ett flertal initiativ tagits för att utveckla detta perspektiv. Som exempel kan nämnas en konferens som anordnades i april 1986 för lärare och lärarutbildare i Finland och Sverige under temat Att leva i två kulturer. Det bör också nämnas att de interkulturella perspektiven redan präglar de fortbildningskurser som anordnas av finska och svenska myndigheter i samverkan.

Ett speciellt problemområde som behöver utvecklas inom lärarutbildningen i Sverige gäller undervisningen i engelska och andra främmande språk för finskspråkiga barn. Lärarutbildningen i engelska och andra främmande språk i Sverige utgår ifrån de problem svenskspråkiga barn har när de lär sig främmande språk. Forskningen kan i dag visa att finskspråkiga barn delvis har andra problem än de svenska vid tillägnandet av främmande språk av rent lingvistiska skäl. Detta har inte tillräckligt uppmärksammats och bör vara ett område för särskilda insatser inom bl.a. lärarfortbildningen.

I Sverige bör man verka för att forskningsresultat och erfarenheter av undervisning i engelska av elever med finska som modersmål sprids.

Åtgärder som bör vidtagas i Finland och som kan lämpa sig för samarbete med Sverige är:

- fortsatt utbildning och fortbildning av lärare för återvändande elever

- fortbildning av svensklärare för återvändande elever innefattande utbildning till s.k. kulturtolkar, dvs. lärarna skall bli förtrogna med den kultur eleverna har med sig och kunna ta hänsyn till eventuella skillnader mellan länderna.

- införande av en interkulturell dimension i lärarutbildningen.

5.6 Zigenarfrågor

Frågor rörande de finska zigenarnas särskilda behov och förutsättningar att genom utbildningsinsatser bli bättre integrerade i det samhälle eller i de samhällen de bor bör fortlöpande bevakas av rådet.

Zigenarfrågor avhandlades senast vid rådets möte i Tammerfors i maj 1985 varvid konstaterades att SIV:s samordningsbyrå hade ett naturligt ansvar för koordinering av olika insatser vad gäller bl.a. förskola, skola och läromedelsutveckling i samarbete med berörda myndigheter.

I detta sammanhang bör ett

- utvecklingsarbete vad gäller zigenska barn inom barnomsorgen i Sverige och Finland inledas

- samarbete utvecklas vad gäller zigenska elever i grundskolan

- samarbete utvecklas kring hemspråkslärarfrågor och allmänt om fortbildning av lärare och annan skolpersonal vad gäller zigenska frågor

– samarbete kring vuxenutbildningsinsatser och yrkesutbildning utökas.

Ett underlag för arbetet kring zigenarfrågor utgör skolöverstyrelsens redovisning mars 1986 av erfarenheterna av hemspråksundervisning m.m. för de zigenska barnen.

5.7 Interkulturell undervisning

Mot bakgrund av den utveckling mot ett mångkulturellt och flerspråkigt samhälle som invandringen och den förda invandrarpolitiken inneburit för Sveriges del, föreslog Språk- och kulturarvsutredningen (SKU) att ett interkulturellt synsätt infördes i skolans arbete.

Medan termen mångkulturell beskriver en situation, så avser termen interkulturell en process.

I anslutning till behandlingen av Språk- och kulturarvsutredningens förslag uttalade det föredragande statsrådet bl.a. följande, (prop. 1984/85:100, bilaga 10, s 94–95):

"Jag ansluter mig till SKU:s allmänna utgångspunkter avseende ett interkulturellt synsätt i undervisningen. Jag har heller inget att erinra mot att ett utvecklingsarbete inleds inom ramen för tillgängliga resurser. I sammanhanget vill jag göra följande förtydliganden.

Undervisning ur ett interkulturellt perspektiv bör bl.a. syfta till att åstadkomma positiva attitydförändringar och motverka negativa attityder och fördomar inte bara hos majoritetsbefolkningen utan också hos olika etniska minoritetsgrupper. Undervisningen bör också syfta till att öka förståelsen och den ömsesidiga respekten för olika kulturellt betingade förhållningssätt.

Detta ligger givetvis i linje med skolans mål och riktlinjer, enligt vilka skolan skall vara öppen för att skiljaktiga värderingar och åsikter

framförs. Samtidigt bör understrykas att skolan enligt t.ex. 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80) medvetet skall verka för det demokratiska samhällets grundläggande värderingar och fostra eleverna till att respektera dem.

Ett interkulturellt perspektiv på undervisningen kan inte ses som nå got som genomförs vid en viss tidpunkt. I stället kommer det - allteftersom erfarenheter – i ett längre tidsperspektiv in som en aspekt i bl.a. personalutbildning och läromedel. Ett interkulturellt synsätt förutsätter inte särskilda resurser eller ett eget ämne eller ändringar i kursplaner. Ett sådant synsätt bör innefattas i skolans verksamhet oavsett resursnivå och beaktas inom ramen för befintliga ämnen och kursplaner."

SÖ och SIL gav 1986 tillsammans ut en folder Interkulturellt synsätt i undervisning och läromedel, där exempel på den interkulturella aspekten i vissa ämnen ges.

I det samarbete som pågår inom olika undervisningssektorer mellan Finland och Sverige bör också den interkulturella aspekten tas upp vid t.ex. olika seminarier och i lärarfortbildningsverksamheten.

Ett interkulturellt synsätt i undervisningen kan också på sikt bidra till att främja förståelsen mellan Sverige och Finland.

BILAGA

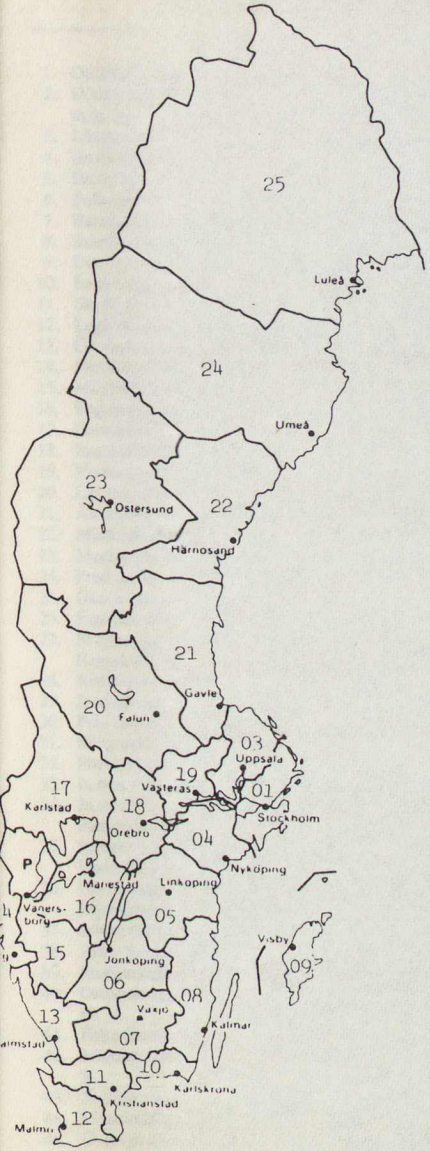

Län	antal finlands-födda	procent av total-befolkn.
01 Stockholms	81819	5,1
03 Uppsala	7690	3
04 Södermanlands	12819	5,1
05 Östergötlands	7486	1,9
06 Jönköpings	4632	1,5
07 Kronobergs	1472	0,8
08 Kalmar	2074	0,9
09 Gotland	435	0,8
10 Blekinge	2009	1,3
11 Kristianstads	2002	0,7
12 Malmöhus	6386	0,9
13 Hallands	2204	0,9
14 Göteborgs-o Bohus	17402	2,4
15 Älvsborgs	13330	3,1
16 Skaraborgs	4484	3,1
17 Värmlands	3142	1,1
18 Örebro	7478	2,8
19 Västmanlands	16177	6,3
20 Kopparbergs	7091	2,5
21 Gävleborgs	5708	2
22 Västernorrlands	4928	1,8
23 Jämtlands	973	0,7
24 Västerbotten	4001	1,6
25 Norrbotten	12288	4,7

Sifferuppgifter ur Folkmändgd 31 december 1985,
del 3 Statistiska centralbyrån, stockholm 1986

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
2. Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m.m. Ju.
3. Långtidsutredningen ´87. Fi.
4. En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
5. En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
7. Barnets rätt. Ju.
8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. UD.
9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
10. Indrivningslag m.m. Fi.
11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
14. Mordet på Olof Palme. Ju.
15. Miljöskadefond. ME.
16. Begravningslag. C.
17. Franchising. Ju.
18. Internationella familjerättsfrågor. Ju.
19. Varannan damernas. A.
20. Läkemedel och hälsa. S.
21. Äldreomsorg i utveckling. S.
22. Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
23. Medicinteknisk säkerhet. S.
24. Produktsäkerhetslag. Fi.
25. Ökat kommunalt väghållningsansvar. K.
26. Enskilda vägar. K.
27. Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
28. Bistånd för bättre miljö i u-land. UD.
29. Stöd till näringslivet. Fi.
30. Fel i fastighet. Ju.
31. Integritetsskyddet i informationssamhället 4. Ju.
32. För en bättre miljö. ME.
33. Ju mer vi är tillsammans. Del 1. C.
34. Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. C.
35. Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. C.
36. För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. ME.
37. Stödet till barn- och ungdomsföreningar. C.
38. Arkiv för individ och miljö. U.
39. Studiemedel. U.
40. Datorisering av tullens export- och importrutiner. Fi.
41. Fasta Öresundsförbindelser. K.
42. Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. K.
43. Snabbare körkortsingripanden m.m. K.
44. Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. Jo.
45. Översyn av mervärdeskatten. Del XI. Fi.
46. Översyn av rättegångsbalken 4. Ju.
47. Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. Bo.
48. Ett nytt plan- och bostadsverk. Bo.
49. Sverigeinformationen och vissa publikationer. UD.
50. Högskolans journalistutbildning. U.
51. Ljud och bild för eftervärlden. U.
52. Folkrörelsernas lotterier och spel. Jo.
53. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. S.
54. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. S.
55. Efterlevandepension. S.
56. Ekonomiskt stöd till arbetslösa. A.
57. Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. UD.
58. Försäkringsväsendet i framtiden. Fi.
59. Ansvarsgenombrott m.m. Ju.
60. Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. U
61. Knivförbud. Ju.
62. Ny arvs- och gåvoskattelag. Fi.
63. Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. U.
64. Dammsäkerhet och skydd mot översvämningar. ME.
65. Statistik och prognoser på energiområdet. ME.
66. Arbetsmiljö och sekretess. A.
67. Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. U.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m.m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]
Fel i fastighet. [30]
Integritetsskyddet i informationssamhället 4. [31]
Översyn av rättegångsbalken 4. [46]
Ansvarsgenombrott m.m. [59]
Knivförbud. [61]

Utrikesdepartementet

Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-land. [28]
Sverigeinformationen och vissa publikationer. [49]
Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. [57]

Försvarsdepartementet

Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. [53]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. [54]
Efterlevandepension. [55]

Kommunikationsdepartementet

Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]
Fasta Öresundsförbindelser. [41]
Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. [42]
Snabbare körkortsingripanden m.m. [43]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m.m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet. [29]
Datorisering av tullens export- och importrutiner. [40]
Översyn av mervärdeskatten. Del XI. [45]
Försäkringsväsendet i framtiden. [58]
Ny arvs- och gåvoskattelag. [62]

Utbildningsdepartementet

Arkiv för individ och miljö. [38]
Studiemedel. [39]
Högskolans journalistutbildning. [50]
Ljud och bild för eftervärlden. [51]
Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. [60]
Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. [63]
Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. [67]

Jordbruksdepartementet

Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. [44]
Folkrörelsernas lotterier och spel. [52]

Arbetsmarknadsdepartementet

Varannan damernas. [19]
Ekonomiskt stöd till arbetslösa. [56]
Arbetsmiljö och sekretess. [66]

Bostadsdepartementet

Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. [47]
Ett nytt plan- och bostadsverk. [48]

Civildepartementet

En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]
Ju mer vi är tillsammans. Del 1. [33]
Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling.Del 2. [34]
Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. [35]
Stödet till barn- och ungdomsföreningar. [37]

Miljö- och Energidepartementet

Miljöskadefond. [15]
För en bättre miljö. [32]
För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. [36]
Dammsäkerhet och skydd mot översvämningar. [64]
Statistik och prognoser på energiområdet. [65]

KUNGL. BIBL.
1987 -12- 14
STOCKHOLM

KUNGL. BIBL.
1987 -12- 14
STOCKHOLM

LIITE

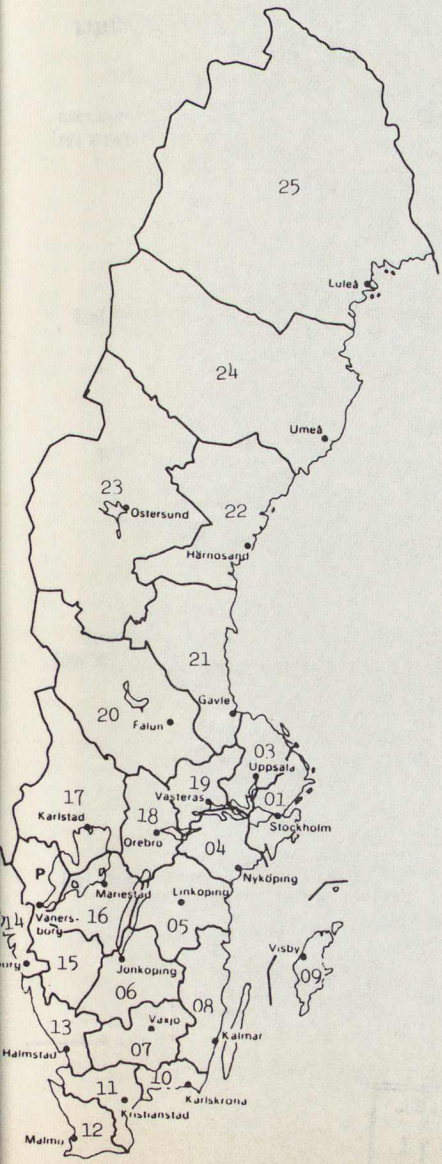

Lääni	Suomessa syntyneitä	prosenttia koko väestöstä
01 Tukholma	81819	5,1
03 Upsala	7690	3
04 Södermanlanti	12819	5,1
05 Itä-Göötanmaa	7486	1,9
06 Jönköping	4632	1,5
07 Kronoberg	1472	0,8
08 Kalmar	2074	0,9
09 Gotlanti	435	0,8
10 Blekinge	2009	1,3
11 Kristianstad	2002	0,7
12 Malmöhus	6386	0,9
13 Hallanti	2204	0,9
14 Göteborg ja Bohus	17402	2,4
15 Älvsborg	13330	3,1
16 Skaraborg	4484	1,7
17 Värmlanti	3142	1,1
18 Örebro	7478	2,8
19 Västmanlanti	3142	6,3
20 Kopparberg	7091	2,5
21 Gävleborg	5708	2
22 Länsi-Norlanti	4928	1,8
23 Jämtlanti	973	0,7
24 Länsi-Pohja	4001	1,6
25 Norrbotten	12288	4,7

Tilastotietoja. Lähde: Folkmängd 31 dec. 1985, del 3
Statistiska centralbyrån, Stockholm

Suomen ja Ruotsin välisessä opetusyhteistyössä, esimerkiksi seminaareissa ja opettajien täydennyskoulutuksessa, tulee käsitellä myös kulttuurien kohtaamista.

Kulttuurienvälisyyskasvatus saattaa lisätä ajan mittaan yhteisymmärrystä Suomen ja Ruotsin välillä.

risen ja monikielisen. Termi *monikulttuurinen* kuvaa tilannetta, kun taas termi *kulttuurienvälinen* kuvaa prosessia.

Kieli- ja kulttuuriperintömietinnön ehdotusten käsittelyssä esittelevä ministeri totesi muun muassa seuraavaa (hallituksen esitys 1984/85: 100, liite 10, sivut 94–95):

Kannatan mietinnön yleisiä lähtökohtia kulttuurienvälisyysopetuksesta. Se voidaan aloittaa käytettävissä olevin resurssein. Haluan esittää kuitenkin seuraavat täsmennykset.

Kulttuurien kohtaamiseen perehdyttävän opetuksen tarkoitus on muuttaa sekä enemmistön että etnisten vähemmistöjen asenteita toisiaan kohtaan positiivisiksi ja poistaa negatiivisia asenteita ja ennakkoluuloja. Opetuksen tulee lisätä ymmärtämystä ja kunnioitusta erilaisesta kulttuurista johtuvia tapoja kohtaan.

Edellä sanottu on sopusoinnussa koulun tavoitteiden kanssa, sillä niiden mukaan koulun tulee sallia erilaiset arvostukset ja mielipiteet. Lisäksi esimerkiksi vuoden 1980 opetussuunnitelman mukaan peruskoulun on tähdennettävä demokraattisen yhteiskunnan perusarvoja ja kasvatettava oppilaat kunnioittamaan niitä.

Kulttuurienvälisyyskasvatukseen ei riitä vain jokin tietty ajankohta. Kokemusten karttuessa näkökulmasta tulee pysyvä henkilöstökoulutuksessa ja oppimateriaaleissa.

Kouluylihallitus ja Valtion oppimateriaalikeskus julkaisivat vuonna 1986 yhteistyössä kirjasen Interkulturellt synsätt i undervisning och läromedel, jossa on esimerkkejä siitä, miten kulttuurienvälisyysnäkökulma voidaan huomioida tiettyjen aineiden opetuksessa.

Kulttuurien kohtaamiseen perehdyttäminen ei edellytä erityisresursseja, omaa ainetta tai opetussunnitelmien muuttamista. Näkökulman on oltava esillä koulussa muutenkin, ja se on nimenomaan otettava huomioon nykyisissä aineissa ja opetussuunnitelmissa.

5.6 Mustalaiskysymykset

Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto valvoo myös suomalaisten mustalaisten erityistarpeita, muun muassa koulutusta, jonka avulla heidän toivotaan selviytyvän paremmin yhteiskunnassa.

Mustalaiskysymykset olivat viimeksi esillä neuvoston kokouksessa Tampereella toukokuussa 1985. Silloin todettiin, että Ruotsin valtion maahanmuuttoviraston koordinointitoimisto on vastuussa viranomaisten yhteistyöstä, kun on kysymys esimerkiksi esikoulusta, koulusta ja oppimateriaalien kehittämisestä.

Erityisesti seuraavat seikat kaipaavat huomiota:

– Mustalaislasten päivähoitoa tulee kehittää sekä Ruotsissa että Suomessa.

– Mustalaislasten peruskouluopinnot edellyttävät lisää yhteistyötä.

– Mustalaislapsia varten tarvittavien kotikielenopettajien organisoinnissa kaivataan enemmän yhteistyötä. Muutenkin opettajien ja kouluhenkilöstön mustalaiskysymyksiä koskevassa täydennyskoulutuksessa on paikallaan lisäyhteistyö.

– Mustalaisten aikuiskoulutusta ja ammattikoulutusta koskevaa yhteistyötä on syytä lisätä.

Kouluylihallituksen selvitys mustalaislasten kotikielenopetuksesta ynnä muusta valmistui maaliskuussa 1986. Se muodostaa perustan mustalaiskysymysten käsittelylle.

5.7 Kulttuurienvälisyyskasvatus

Kieli– ja kulttuuriperintömietinnössä ehdotettiin kulttuurienvälisyyskasvatuksen liittämistä opetukseen. Ehdotus perustui siihen, että siirtolaisuus ja siirtolaispolitiikka ovat tehneet Ruotsista monikulttuu-

opettajien kouluttajille järjestettiin huhtikuussa 1986 konferenssi, jonka teemana oli kahdessa kulttuurissa eläminen. Kulttuurien kohtaaminen onkin jo ollut esillä täydennyskoulutuskursseilla, joita suomalaiset ja ruotsalaiset viranomaiset järjestävät yhteistyössä.

Erityinen ongelma-alue, joka vaatii kehittämistä Ruotsin opettajankoulutuksessa, on englannin ja muiden vieraiden kielten opettaminen suomenkielisille lapsille. Ruotsalaisessa kieltenopettajien koulutuksessa kiinnitetään huomiota vaikeuksiin, joita ruotsinkielisillä lapsilla on vieraiden kielten opiskelussa. Tutkimukset osoittavat kuitenkin, että suomenkielisillä lapsilla on äidinkielensä erilaisen rakenteen vuoksi erilaisia vaikeuksia kuin ruotsalaisilla vieraiden kielten oppimisessa. Ongelmaan ei ole kiinnitetty toistaiseksi tarpeeksi huomiota, ja sen ratkaisemiseen on panostettava erityisesti opettajien täydennyskoulutuksessa.

Ruotsissa on pyrittävä siihen, että suomenkielisten oppilaiden englanninoppimista koskevat tutkimustulokset ja tiedot opetuskokemuksista leviävät.

Suomessa ovat paikallaan seuraavat toimet, jotka on hyvä järjestää yhteistyössä Ruotsin kanssa:

- Paluuoppilaiden opettajien jatkuva koulutus ja täydennyskoulutus.

- Paluuoppilaiden ruotsinopettajien jatkokoulutus, johon sisältyy niin sanottu kulttuuritulkinkoulutus. Opettajat perehtyvät kulttuuriin, joka oppilailla on kotimaahan muuttaessaan, ja pystyvät näin ottamaan opetuksessaan huomioon mahdolliset maiden väliset erot.

- Kulttuurienkohtaamiseen perehdyttämisen tulee olla mukana opettajankoulutuksessa.

kaksi suuntautumisvaihtoehtoa, joista toinen painottuu alempien vuosikurssien (1 – 7) ja toinen ylempien (4 – 9) opettamiseen.

Alempien vuosikurssien opettajien koulutuksessa on kaksi syventymisvaihtoehtoa. Ensimmäiseen syventymisvaihtoehtoon kuuluvat ruotsi ja yhteiskunnalliset aineet ja toiseen matematiikka ja luonnontieteelliset aineet.

Hallituksen esityksen mukaan yliopisto- ja korkeakouluvirasto suunnittelee alempien vuosikurssien opettajien koulutukseen vaihtoehdon, joka vastaa kaksikielisille opiskelijoille tarkoitettua luokanopettajankoulutusta.

Ylempien vuosikurssien opettajien koulutuksessa on viisi erikoistumismahdollisuutta:

1. luonnontieteelliset aineet,
2. yhteiskunnalliset aineet,
3. ruotsi ja kaksi vierasta kieltä,
4. matematiikka ja luonnontieteelliset aineet sekä
5. käytännöllis–esteettiset aineet ruotsin, matematiikan tai kielten kanssa. Kieliin erikoistuttaessa on mahdollista valita yhdeksi aineeksi suomi.

Aineenopettajat voivat valita tutkintoonsa suomen ja äidinkielenä tai toisena kielenä opetettavan ruotsin.

Valmisteltaessa uutta erityisopettajien koulutusta joudutaan ottamaan huomioon myös suomenkielisten erityisopettajien vastainen koulutuksen tarve.

Suomenkielisten oppilaiden opettajien koulutus Ruotsissa muuttuu lähivuosina sekä organisaatioltaan että sisällöltään suuresti.

Opettajien koulutukseen pyritään liittämään myös kulttuurienvälisyyskasvatus. Suomalais–ruotsalaisessa opettajankoulutusta koskevassa yhteistyössä on tehty monia aloitteita tämän perspektiivin kehittämiseksi. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa toimiville opettajille ja

Suomi tähdentää seuraavia seikkoja:

- Ruotsissa on voitava opiskella pakollisia aineita ruotsia, englantia, matematiikkaa ja yhteiskuntaoppia kaksikielisesti, niin että suomalaisilla siirtolaisilla on mahdollisuus saada päästötodistus kaksikielisestä lukiokoulutuksesta kunnallisessa aikuiskoulutuksessa.

- Kaksikielisten aikuisten koulutusta on suunniteltava yhteiskunnan tarpeita, esimerkiksi vanhusten huollon tarpeita vastaavaksi.

Ruotsi tähdentää seuraavia seikkoja:

- Suomessa on erityisesti huomioitava laki, jossa määritellään Suomen kansalaisten ulkomailla suorittamien korkeakoulututkintojen antama pätevyys julkisiin virkoihin. Lisäksi on pyrittävä siihen, että laki ulotetaan koskemaan myös Pohjoismaiden kansalaisia.

- Aikuisille Suomeen palaajille on tarpeen järjestää kursseja suomen kielestä ja suomalaisesta yhteiskunnasta.

- Suomessa on alettava tiedottaa paluumuuttajista ja siirtolaisuuskysymyksistä.

5.5 Opettajankoulutus

Valtiopäivät ovat päättäneet hallituksen esityksen (1984/85:122) mukaisesti laajasta peruskoulunopettajien koulutuksen uudistamisesta, joka alkaa 1. heinäkuuta 1988. Opettajankoulutusta koskeva laaja uudistustyö on tärkeä myös suomalais–ruotsalaisesta näkökulmasta katsoen. Lukiokoulun ja aikuisopetuksen opettajien koulutukseenkin saattaa tulla melkoisia muutoksia.

Valtiopäivien päätös merkitsee, että peruskoulunopettajien koulutusta varten on vastaisuudessa vain yksi koulutusohjelma. Opinnoissa on

tiseksi. Päätös on mahdollinen aikaisintaan syksyllä 1987. Neuvosto seuraa suomalaisten nuorten tilannetta tältäkin kannalta.

Suomen ja Ruotsin lukioiden erot kaipaavat havainnollista selvitystä, joka on hyvä laatia yhteistyössä kummankin maan kouluviranomaisten kanssa. Selvitys helpottaa järjestelmästä toiseen siirtymistä.

Neuvoston aloittamaa yhteistyötä muutamien ammattikoulutusten vertailusta tulee jatkaa ja yhteistyömuotoja harkita.

5.4 Aikuiskoulutus

Aikuisille ruotsinsuomalaisille on tarjolla nykyisinkin erityyppistä koulutusta. Sitä on kuitenkin syytä kehittää ja lisätä.

Esittelevä ministeri totesi ottaessaan kantaa budjettiesityksen 1986/87 (hallituksen esitys 1986/87:100, liite 10, sivut 153–162) ehdotuksiin, joita on esitetty mietinnössä Vuxenutbildning. 1970-talets reformer – en utvärdering (Ds U 1985:10) muun muassa seuraavaa: Peruskouluasteiseen aikuiskoulutukseen on tarvetta tulevaisuudessakin. Yhtenä syynä tähän ovat useat aikuiset siirtolaiset, jotka eivät ole saaneet kotimaassaan koulutusta tai joiden koulutus on ollut puutteellinen. Siirtolaisia koskevien sitoumustemme mukaan heillä on oikeus koulutukseen, joka parantaa heidän mahdollisuuksiaan elää Ruotsissa. Aikuiskoulutusta koskevassa mietinnössä oli ehdotettu muun muassa vapaampaa valtionavun käyttöä, kun halutaan saada uusia lyhyen koulutuksen saaneita ryhmiä erilaisiin aikuiskoulutuksiin.

Neuvoston on tarpeen seurata tiiviisti aikuiskoulutuksen kehitystä ja sitä, miten se kattaa ruotsinsuomalaisten tarpeet.

Ruotsin kouluylihallitus, Suomen kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus järjestävät yhteistyössä Hanasaaren kulttuurikeskuksen kanssa vuonna 1988 aikuiskoulutusta, lähinnä ammatillista koulutusta käsittelevän symposiumin. Suomalais–ruotsalaisen koulutusneuvoston tulee seurata symposiumia ja perehtyä sen tuloksiin.

Maiden välillä on aloitettava kulttuurienvälisyyskasvatusta koskeva yhteistyö.

Maiden tulee edistää yhteisesti jatkuvaa paluulapsia koskevaa tutkimusta.

On kartoitettava suomenkielisten oppilaiden erityisopetuksen tarve ja laadittava oheismateriaalia.

Valtion oppimateriaalikeskuksen kanssa tulee lisätä suomenkielistä oppimateriaalia koskevaa yhteistyötä.

Erityisen tärkeää on oppimateriaalien ja suomenkielisen opetuksen kytkeminen sisällöllisesti Ruotsin oloihin.

Maiden välistä ystävyyskoulutoimintaa on lisättävä.

Neuvostossa keskustellaan lähivuosina arviointituloksista, jotka ovat tekeillä eri virastoissa. Tarkasteltavia kysymyksiä ovat muun muassa kotikielisten luokkien ja yhdysluokkien tuntikehysjärjestelmät ja erityisesti suomenkielisten oppilaiden opetuksen pedagoginen kehitystoiminta.

5.3 Lukiokoulu

Neuvostossa tulevat lähivuosina esille suomalaisten oppilaiden siirtyminen lukiokouluun sekä heidän linjavalintansa, opintomenestyksensä ja mahdollisuutensa korkeampaan koulutukseen.

Jaksossa 4.3. mainitut selitykset muodostavat valmistuttuaan tärkeän pohjan keskustelulle, jota käydään suomenkielisten lukiolaisten opiskelutilanteen parantamisesta.

Tarkistettaessa parhaillaan lukiokoulun ammatillisia linjoja harkitaan muun muassa ehdotuksia koulutuksen pidentämisestä kolmivuo-

Suomenkielisen päivähoitohenkilöstön täydennyskoulutusta täytyy lisätä Ruotsissa; näin on erityisesti Suur-Tukholman ulkopuolella. On syytä selvittää, voidaanko Suomen ja Ruotsin päivähoitohenkilöstölle järjestää yhteisiä täydennyskoulutuskursseja.

Valtion oppimateriaalikeskuksen (Statens institut för läromedel, SIL) kanssa on kehitettävä yhteistyötä lasten- ja nuorisokirjallisuutta koskevissa kysymyksissä. Samalla on otettava huomioon koulutusradion tarjoamat mahdollisuudet.

Lisäksi esikoululaisten tulee saada tukea ruotsin kielessä asuntoalueilla, joilla puhutaan ensisijaisesti muita kieliä.

Vapaa-ajankodit

Vapaa-aikana 7 - 12-vuotiailla täytyy olla mahdollisuus toimintaan, joka tukee heidän kulttuuri-identiteettiään ja kielellistä identiteettiään. Tästä syystä tarvitaan kaksikielisiä vapaa-ajanpedagogeja.

5.2 Peruskoulu

Monet oppilaan vaikeudet hänen muuttaessaan koulujärjestelmästä toiseen aiheutuvat vastaanottavan kouluhenkilöstön, vanhempien ja Koti- ja koulu -yhdistysten puutteellisista tiedoista. Tämän vuoksi tulee parantaa molemminpuolista tiedotusta maiden koulujärjestelmistä sekä opetuksen tavoitteista ja sisällöistä. Tarkoitukseen sopinee lyhyt, havainnollinen aineisto, jossa esitellään eroja ja yhtäläisyyksiä.

Suomessa tarvitaan oppimateriaaleja paluuoppilaiden* ruotsin taidon säilyttämiseen ja kehittämiseen. Kirjastoihin täytyy hankkia ruotsinkielistä kirjallisuutta.

---

* Useimmat niin sanotut paluulapset ovat itse asiassa syntyneet Ruotsissa

5 Lähivuosien ja myöhemmän vaiheen kehittämisalueita

Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto on vastaisuudessakin hallitusten yhteinen elin, jolle kuuluu yleinen seuranta. Se selvittää ruotsinsuomalaisten ja Suomeen palaavien opetustarvetta ja valvoo kulloisiakin toimia. Neuvoston toiminta perustuu kokonaisvaltaisiin tavoitteisiin, joita on selostettu jaksossa 2.2.

Neuvosto pitää jatkossakin kokouksia Ruotsin ja Suomen kunnissa voidakseen seurata paikallista kehitystä ja paneutuakseen kunnissa ajankohtaisiin ongelmiin.

Alla tarkastellaan kysymyksiä, jotka vaativat neuvoston huomiota lähivuosina tai myöhemmin. Selvitystä ei ole pidettävä tyhjentävänä, vaan neuvoston täytyy kuten tähänkin asti keskustella avoimesti muistakin esiintulevista ongelmista.

5.1 Esikoulu

Koska kaikille lapsille on Ruotsissa järjestettävä päivähoitopaikka vuonna 1991, suomea puhuvien esikoululaisten määrä lisääntyy. Tästä aiheutuvat seuraukset, muun muassa päivähoitohenkilöstön tarve, on huomioitava.

Muuttoliike edellyttää esikoulusta tiedottamista. Kummassakin maassa on tarjottava vanhemmille ja vastaanottohenkilöstölle neuvoja ja käytännön vihjeitä.

suomi, tulee järjestää alempien vuosikurssien opettamiseen pätevöittävää koulutusta.

Yliopisto- ja korkeakouluvirasto ei ole vielä esittänyt arvioinnista aiheutuvia muutosehdotuksia erityiseen kaksikielisille tarkoitettuun esikoulunopettajien koulutukseen. Ehdotukset saataneen samalla kertaa, kun vapaa-ajanpedagogien ja esikoulunopettajien koulutusta arvioidaan vuonna 1986/87.

Suomenkielisiä opettajia on nykyisin suhteellisen riittävästi opettajankoulutuspaikkakuntien lähistöllä. Muilla seuduilla heistä on kuitenkin jatkuvasti puutetta.

Huono sijoittuminen koulutuspaikkakuntien lähettyville on vähentänyt viime vuosina opettajankoulutukseen hakevien määrää, ja koulutuspaikkoja on jäänyt siksi täyttämättä. Tästä syystä on tärkeää hajauttaa opettajankoulutusta edelleen maantieteellisesti.

kemus sekä ruotsin ja englannin taito, joka vastaa 2-vuotista lukiolinjaa.

4.5 Opettajankoulutus

Ruotsissa on nykyisin useita erityisesti suomenkielisille tarkoitettuja opettajankoulutuksia.

Erityisen esikoulunopettajien ja luokanopettajien koulutuksen lisäksi on kotikielenopettajien ja kielitieteellisellä linjalla aineenopettajien koulutus.

Teollisuus- ja käsiteollisuusopettajankoulutuksessa sekä kansankorkeakoulujen opettajien koulutuksessa varataan paikkoja hakijoille, joiden äidinkieli on suomi. Muun muassa Västeråsissa on aloitettu lisäksi erityinen kaksikielisten vapaa-ajanpedagogien koulutus.

Vuonna 1985 kaikissa koulutusmuodoissa, työmarkkinakoulutus mukaan luettuna, suomenkielisiä kotikielenopettajia oli 1 565.

Suomalais-ruotsalaisesta näkökulmasta katsottuna opettajankoulutus on kehittynyt kymmenen viime vuoden aikana suotuisasti. Meillä on nyt laaja kokemus erityisestä, suomenkielisille järjestetystä luokanopettajien, kotikielenopettajien ja esikoulunopettajien koulutuksesta Ruotsissa.

Yliopisto- ja korkeakouluvirasto valmisteli laajan arvioinnin asiasta. Tulosten perusteella se ehdotti vuonna 1984 muutoksia sellaisten opettajien koulutukseen, jotka opettavat siirtolaislapsille äidinkieltä ja opettavat heitä äidinkielellä. Ehdotukset esitettiin syksyllä 1984, ja valtiopäivät päättivät keväällä 1985 vastaisesta opettajankoulutuksesta. Hallitus on antanut yliopisto- ja korkeakouluvirastolle toisaalta tehtäväksi selvittää opettajankoulutukseen tulevat mahdolliset lisämuutokset. Toisaalta uudessa opettajankoulutuksessa kaksikielisille opiskelijoille, joiden äidinkieli on suomi, saame tai Tornionjokilaakson

Kielenopetus ja teorianopetus joko vuorottelevat ammattiopetuksen kanssa tai ovat tukiopetusta.

Ammattiopetusta antaa kaksikielinen opettaja. Sekä käytännöllisessä että teoreettisessa ammattikoulutuksessa siirrytään asteittain ruotsin käyttöön. Suomenkielistä oppimateriaalia on kuitenkin saatavilla runsaasti.

Gamlebyssä aloitti budjettivuonna 1985/86 suomenkielisille mukautetun työpajamekaanisen koulutuksen yhdeksän, hitsausmekaanisen koulutuksen kuusi ja sähköteknisen koulutuksen kolme kurssilaista. Syksyllä 1986 Gamlebyssä aloitti vastaavilla kursseilla työpajamekaanisen koulutuksen kolme, hitsausmekaanisen koulutuksen kuusi ja ravintola- ja suurtalouskoulutuksen kaksi kurssilaista.

Boråsissa aloitti 1.7.1985 - 31.12.1986 12 kurssilaista työpajamekaanisen koulutuksen ja 19 kurssilaista hitsausmekaanisen koulutuksen.

Mikäli suomalaisia kurssilaisia ei ole riittävästi, koulutukseen otetaan muita.

Pohjoiskalotin työmarkkinakoulutuskeskus perustettiin Ylitornioon vuonna 1970 Norjan, Ruotsin ja Suomen yhteiseksi instituutioksi, jonka tarkoituksena on edistää työmarkkinakoulutusta erityisesti näiden kolmen maan pohjoisosissa. Keskus järjestää työmarkkinakoulutusta lähinnä kyseisten kolmen maan työvoimaviranomaisten toimeksiannosta, mutta se voi tarjota koulutusta Islannin ja Tanskan työvoimaviranomaisten tai muidenkin toimeksiantajien pyynnöstä. Keskuksessa on lisäksi mahdollista järjestää yhteisiä pohjoismaisia kehitysprojekteja.

Toisenlaista aikuiskoulutusta ovat esimerkiksi korkeakoulujen eri aineissa järjestettävät *erilliskurssit*. Niiden yhtenä tavoitteena on palvella täydennyskoulutusta. Kurssien pääsyvaatimuksena on usein ainoastaan niin kutsuttu yleinen pätevyys. Tämä tarkoittaa, että hakijalta vaaditaan vähintään kahden vuoden lukiokoulutus, johon sisältyvät ruotsin ja englannin opinnot, tai 25 vuoden ikä ja neljän vuoden työko-

Vuodesta 1986 lähtien voimassa olevien säännösten mukaan 16 vuotta täyttäneillä siirtolaisilla on oikeus noin 700 tunnin ruotsinopetukseen, joka koostuu kahdesta jaksosta: 400 – 500 tunnin perusopetuksesta ja 200 – 300 tunnin jatko–opetuksesta. Vuoteen 1991 saakka myös aikaisemmin maahan muuttaneilla on oikeus ruotsin kielen perusopetukseen, jos heidän ruotsin taitonsa on edelleen heikko.

Kouluylihallitus esitti syyskuussa 1986 selvityksen aikaisempien siirtolaisten tarpeesta saada ruotsinopetusta. Sen mukaan sekä uusien että vanhojen suomalaissiirtolaisten ruotsin taito oli tavoitteisiin nähden hyvä. Ruotsinopetuksen tarve on kuitenkin todennäköisesti suurempi, kuin tutkimus osoitti.

Työmarkkinakoulutuksessa (arbetsmarknadsutbildning, AMU) järjestetään suomea puhuville myös suomenkielisiä kursseja.

Suurin osa suomea puhuvista työmarkkinakoulutuksen kurssilaisista noudattaa uutta opetusohjelmaa. Johdantokauteen kuuluu ammatti– ja kielitaidon diagnosointi ja sen jälkeen laaditaan yksilöllinen suunnitelma ammattiin johtavasta koulutuksesta. Ammattikoulutuksen tukena ovat valmennusopetus ja ruotsinopetus, jotka liittyvät siihen sisällöllisesti.

Budjettivuonna 1985/86 aloitti 2 216 Suomen kansalaista ammattiin johtavan työmarkkinakoulutuksen. Gamlebyssä ja Boråsissa järjestetään *erityisesti suomenkielisille sovellettua ammattikoulutusta*. Tavoitteena on, että kurssilaiset voivat hakeutua koulutuksen jälkeen suoraan Ruotsin työmarkkinoille tai osallistua täydennyskoulutukseen, jossa opetus tapahtuu kokonaan ruotsiksi. Kursseille haetaan koko maasta.

Gamlebyssä kurssilaisille on noin 50 täysihoitopaikkaa. Koulutusta tarjotaan työpaja– ja hitsausmekaniikasta sekä ravintola– ja suurtalousalalta. Mukana on sekä perus– että jatkokoulutusta.

Haaparannan suomalainen kansankorkeakoulu on ollut toiminnassa vuodesta 1973. Koulussa on yleinen 3-vuotinen suomenkielinen linja, yleinen 3-vuotinen ruotsinkielinen linja, tulkkilinja, simultaanitulkkien koulutus, 3-vuotinen musiikkilinja, 2-vuotinen urheilulinja sekä lyhytkursseja eri kohderyhmille. Koulussa on noin 120 oppilasta.

Axevallan kansankorkeakoulu on toiminut vuodesta 1982 kaksikielisenä. Koulussa on 3-vuotinen yleinen suomenkielinen linja, vastaava ruotsinkielinen linja, 2-vuotinen vapaa-ajanohjaajien koulutus, 2-vuotinen yleinen teatteripainotteinen kurssi, 2-vuotinen yleinen ATK-painotteinen kurssi ja 1-vuotinen näyttämölinja. Lisäksi on suunnitteilla draamapedagogien kurssi.

Koulu on käynnistänyt suomalaisen esikuvan mukaan vuonna 1986 kesäyliopiston, jonka ohjelmassa on ATK-opetusta ja opettajille tarjottavaa jatkokoulutusta englannissa ja sosiaaliopissa.

Lisäksi Axevallassa on erilaisia lyhytkursseja, muun muassa eläkeläiskursseja ja kolmen viikon englannin tehokurssi oppilaille, jotka opiskelevat koulun pitkillä kursseilla. Koulussa on noin 70 oppilasta.

Myös Skinnskattebergin, Fristadin, Fellingsbron, Bonan ja Biskops-Arnön kansankorkeakouluissa on kaksikielisiä linjoja. Kansankorkeakoulut toimivat yhteistyössä Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton kanssa.

Aikuisten siirtolaisten ruotsinopetuksen (svenska för vuxna invandrare, sfi) tavoitteena on antaa siirtolaisille sellaiset tiedot ruotsin kielestä sekä Ruotsin yhteiskunnasta ja työelämästä, että he voivat huolehtia oikeuksistaan, vaikuttaa asemaansa sekä selviytyä arkielämän vaatimuksista ja velvoitteista.

Opetuksen on lisäksi vaikutettava niin, että siirtolaisten asema esimerkiksi työmarkkinoilla vahvistuu ja että he voivat osallistua sivistykselliseen, sosiaaliseen, ammatilliseen ja poliittiseen elämään sekä saada peruskoulun tiedot ja ammattikoulutuksen tavanomaisessa aikuiskoulutuksessa. (Valtiopäiväesitys 1983/84:199, sivu 15).

Kunnallisen aikuiskoulutuksen puitteissa on järjestetty vuodesta 1977 lähtien peruskoulutusta aikuisille ja 16 vuotta täyttäneille nuorille. Opetuksessa perehdytetään lukemiseen, kirjoittamiseen ja matematiikan perusteisiin. Opetuksen taso kattaa peruskoulun 1–6 luokat. Lukuvuonna 1984/85 osanottajista 52 % oli siirtolaisia, joista suurimpana ryhmänä olivat suomalaiset. Heitä oli 8 % kaikista oppilaista eli lähes 1 600 oppilasta. Peruskoulutusta suomen kielellä annettiin 181 kunnassa.

Kunnallisessa aikuiskoulutuksessa on järjestetty vakinaisesti lukuvuodesta 1985/86 lähtien peruskoulukursseja siirtolaiskielillä.

Lukuvuonna 1985/86 järjestettiin 8 kurssia nimellä: suomi kotikielenä. Kursseilla oli yhteensä 109 osanottajaa. Lisäksi järjestettiin 10 lukiotason kurssia nimellä: suomi vieraana kielenä; näihin osallistui 103 henkilöä.

Kouluylihallituksen tietojen mukaan oli kunnallisessa aikuiskoulutuksessa olevien suomalaisten oppilaitten määrä mainittuna lukuvuonna 3 294 henkilöä, joista 1 114 osallistui peruskoulukursseille, 1 140 teoreettisille lukiokoulukursseille, 618 ammattiin johtaville lukiokoulukursseille ja 422 erityisille ammattikursseille.

Kouluylihallitus saa vuodesta 1982 lähtien myöntää rajattomasti lupia kunnille järjestää kokeiluna siirtolaiskielisiä ammattiin johtavia lukiokoulukursseja. Kuntien mielenkiinto tällaisten kurssien järjestämiseen on ollut toistaiseksi vähäinen.

Lukiokoulun yleisaineita opetetaan pääasiassa ruotsiksi. Siirtolaiset voivat kuitenkin saada kurssin aikana omalla kielellään tukiopetusta. Heillä on lisäksi mahdollisuus perehtyä aineeseen omalla kielellään ennen kurssin alkua.

Opintoliitot järjestävät opintopiirejä, joissa perehdytään suomeen äidinkielenä ja vieraana kielenä. Suomenkielisiä ryhmiä on muun muassa yhteiskunnallisissa aineissa ja kulttuuriaineissa.

4.4 Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen yleiset tavoitteet on esitetty viimeksi kunnallisen ja valtiollisen aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmassa.

Aikuiskoulutuksen tavoitteena on

1. tasoittaa koulutuseroja ja lisätä tällä tavoin tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta,

2. lisätä aikuisten kykyä ymmärtää ja arvioida kriittisesti sivistyksellistä, sosiaalista ja poliittista elämää sekä kykyä osallistua näihin ja edistää täten yhteiskunnan demokraattista kehitystä,

3. kouluttaa aikuisia vaihteleviin työtehtäviin, vaikuttaa työelämän muuttumiseen ja edistää täystyöllisyyttä ja kehittää tällä tavalla yhteiskuntaa paremmaksi sekä

4. täyttää aikuisten yksilöllisiä toiveita laajemmista opiskelumahdollisuuksista ja antaa heille tilaisuus nuorena saamansa koulutuksen täydentämiseen.

Tavoitteiden painopiste vaihtelee eri aikuiskoulutuksissa. *Kunnallisessa aikuiskoulutuksessa* (kommunal vuxenutbildning, komvux) ja *valtion aikuiskouluissa* (statens skolor för vuxna, SSV) korostuu ensinnäkin se, että aikuiset saavat samat tiedot ja taidot kuin lapset ja nuoret koulutuksessaan. Lisäksi tarjotaan ammattikoulutusta. *Aikuisten peruskoulutuksen* (grundutbildning för vuxna, grundvux) erityistehtävänä on perehdyttää muun muassa lukemiseen, kirjoittamiseen ja matematiikan perustietoihin. *Opintoliittojen* tarjoamassa koulutuksessa painottuvat erityisesti tavoitteet: yksilöllinen ja sosiaalinen kehitys, yhteiskuntaan osallistuminen ja omatoimisuus yhteisössä. *Kansankorkeakouluissa** korostetaan kaikinpuolista persoonallisuuden kehitystä.

---

* vastaa Suomessa lähinnä kansanopistoja

Oppilaat, joiden äidinkieli ei ole suomi, voivat valita suomen C-kieleksi, vasta-alkajataso. Kouluylihallituksen tietojen mukaan 48 oppilasta valitsi vuonna 1985 3- ja 4-vuotisten linjojen ensimmäisellä vuosikurssilla suomen C-kieleksi; 90 oppilasta menetteli näin toisella vuosikurssilla ja 36 oppilasta kolmannella vuosikurssilla. 2-vuotisista linjoista ei ole vastaavia tietoja.

Kouluylihallitus on saanut tehtäväksi

- arvioida siirtolaisoppilaille annettavan ruotsin kielen lisäopetuksen lukiokoulussa sekä muita toimia siirtolaisoppilaiden ruotsin taidon kohentamiseksi, jotta he voisivat seurata paremmin lukion normaalia opetusta. Muun muassa on harkittava, olisivatko siirtolaisnuorille tarkoitetut perehdyttämiskurssit sopiva toimenpide. Selvityksen tulee valmistua syyskuussa 1987.

- arvioida Tukholman suomenkielisten lukiolinjojen kokeilutoimintaa. Tässä yhteydessä on erityisesti selvitettävä tulokset ruotsin kielen opettamisesta toisena kielenä, koska se vaikuttaa oppilaiden selviytymiseen jatko-opinnoista ruotsin kielellä ja heidän pääsyynsä työmarkkinoille. Tehtävästä on määrä valmistua osaraportti syyskuussa 1987. Lopullinen selvitys valmistuu syyskuussa 1989.

- arvioida yhdessä yliopisto- ja korkeakouluviraston (universitets- och högskoleämbetet, UHÄ) kanssa tähänastisia siirtolaisoppilaiden lukio- ja korkeakouluopiskelusta valmistuneita tutkimuksia ja mahdollisesti tehdä tarpeellisia lisätutkimuksia tilanteen valottamiseksi. Selvitys valmistuu syyskuussa 1987.

9.5.1985 annettiin asetus kokeilusta, joka koski kaksikielisten oppilaiden erityisvalintaa lukion hoitoalan koulutukseen. Näistä kokemuksista saadaan tiedot syyskuussa 1988.

Kouluylihallitus on saanut myös tehtäväksi arvioida valtionapumääräykset kotikielenopetuksen ja ruotsi toisena kielenä –opetuksen osalta.

4.3 Lukiokoulu

Vuonna 1985 5 430:lla lukion oppilaalla oli suomi kotikielenä, mikä merkitsi 13 %:n vähennystä vuodesta 1983. 2 231 heistä, 41 %, osallistui suomen kielen opetukseen, mikä osoittaa tällaisten oppilaiden määrän olevan lisääntymässä.

Suomalaisoppilaat valitsivat useammin kuin muista kieliryhmistä olevat toverinsa jonkin 2–vuotisen ammatillisen linjan; tällaisia suomalaisoppilaita oli noin 45 %. Yli 9 % suomalaisoppilaista valitsi jonkin 2–vuotisen teoreettisen linjan, noin 35 % jonkin 3– tai 4–vuotisen linjan ja yli 10 % vähintään yhden lukukauden pituisen erityiskurssin.

Horst Löfgren Lundin yliopiston pedagogiselta laitokselta teki vuonna 1984 seurantatutkimuksen koulussa ja työmarkkinoilla olevista oppilaista, joilla oli ollut kotikielenä muu kuin ruotsi ja jotka lopettivat peruskoulun vuonna 1979 (pedagogisk rapport 32). Tutkimuksen mukaan suomalaisoppilaat hakeutuivat lukioon kuten siirtolaiset keskimäärin, mutta suomalaisten keskeyttämisprosentti oli jonkin verran suurempi. Siirtolaisoppilaat eivät yleensä hakeutuneet lukiokouluun siinä määrin kuin ruotsalaiset toverinsa. Suhteellisen harvat suomenkieliset ajattelivat jatkaa opintoja korkeakoulussa.

Kouluylihallituksen valmistumassa olevissa selvityksissä valotetaan siirtolaisoppilaiden ajankohtaista opiskelutilannetta lukiokoulussa ja korkeakouluissa.

Valtiopäivien vuonna 1985 tekemän päätöksen mukaan lukion oppilailla on mahdollisuus ottaa ohjelmaansa tavallista laajempi kotikielen kurssi, joka ei sisälly normaaliin tuntisuunnitelmaan. Kotikielen opetus ja kotikielellä annettava opinto–ohjaus voivat lisäksi tietyillä opintolinjoilla olla ammattiin suuntautuvia.

Suomenkielisiä kotikieliluokkia oli noin 70 kunnassa (kuntia on 284). Joissakin tapauksissa kunnassa saattoi olla vain yksi luokka, jossa oli vähän oppilaita.

Suomenkielisiä oppilaita oli eniten syksyllä 1979 (runsaat 40 000). Heidän määränsä on laskenut sen jälkeen tasaisesti; syksyllä 1985 heitä oli runsaat 29 300. Suomen kielen opetukseen osallistuvien oppilaiden osuus on sitä vastoin lisääntynyt samana aikana 57 %:sta 69 %:iin.

Peruskoulusta vuosina 1985 ja 1986 tehdyt päätökset merkitsevät sitä, että opetusta kehitetään sovitulla tavalla muutamia vuosia. Sen jälkeen saadaan erilaisista arvioinneista palautetta, joka antaa mahdollisesti aihetta tarkistuksiin.

Suomenkielisiä kotikieliluokkia ja yhdysluokkia saa perustaa vuodesta 1985 lähtien ala- ja keskiasteelle (vuosiluokat 1 - 6) paikallisilla päätöksillä. Tällaisia luokkia varten on erityiset tuntikehysjärjestelmät. Oppilaiden tulee kuten aiemminkin voida seurata yläasteella pääasiassa ruotsinkielistä opetusta.

Vuoden 1986 asetus suomenkielisille oppilaille tarkoitetusta pedagogisesta kehitystoiminnasta sallii myös sen, että yläasteella aloitetaan kokeilu kaksikielisellä opetuksella.

Jonkinlainen pedagoginen kokeilu on parhaillaan meneillään seuraavissa kunnissa: Botkyrka, Eskilstuna, Göteborg, Haaparanta, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Olofström, Sundsvall, Södertälje, Trollhättan, Tukholma, Upplands-Bro ja Upplands Väsby.

Kouluylihallitus arvioi tuntikehysjärjestelmien ja pedagogisen kokeilutoiminnan onnistumista, ja ensimmäisen selvityksen tulee valmistua vuonna 1989. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa kaksikielisyystavoite ja se, kuinka oppilaat selviytyvät jatko-opinnoissaan ja työelämässä.

edistäminen. Tämä merkitsee sitä, että ruotsin kielen käyttöön täytyy harjaannuttaa jo esikoulussa. Tämä on erityisen tärkeätä asuntoalueilla, joilla ruotsi ei ole hallitseva kieli.

Vuodesta 1979 lähtien Ruotsin suomenkieliselle päivähoitohenkilökunnalle on järjestetty vuosittain täydennyskoulutuskursseja. Kurssit ovat kestäneet kaksi viikkoa ja osanottajia on ollut noin 30. Kurssit on pidetty Jyväskylässä ja toteutettu yhteistyössä Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen kanssa.

Suomeen palaavien suomalaisvanhempien informoimiseksi on laadittu esite Suomen päivähoidosta. Vastaanottohenkilökuntaa ja opettajia varten on toisaalta valmistettu esite Ruotsin päivähoidosta. Heitä varten on lisäksi laadittu työkirja, jossa Ruotsissa asuvat lapset ja päivähoitohenkilökunta yhdessä kuvaavat lapsen oloa esikoulussa.

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton valitsema työryhmä on selostanut kirjasessa Svensk/Finsk förskola näkemystään Ruotsin suomalaislasten esikoulusta. Lähtökohtana on esikoulun pedagoginen ohjelmaluonnos.

Lisäksi on olemassa kooste mustalaiskirjallisuudesta, lauluista ja -musiikista. Ruotsin sosiaalihallitus välittää mustalaisten tilanteesta kertovia tiedottajia lapsi-, henkilökunta- ja vanhempainryhmille.

4.2 Peruskoulu

Ruotsin peruskoulussa oli vuonna 1985 runsaat 29 300 oppilasta, joiden kotikieli oli suomi. Heistä 20 310 eli 69 % osallistui suomen kielen opetukseen.

Suomenkielisiä kotikieliluokkia oli 393 ja yhdysluokkia 130. Noin 37 % suomenkielisistä oppilaista kävi kotikielistä luokkaa tai yhdysluokkaa. Luokat olivat yleensä pieniä: oppilaita oli keskimäärin 14.

4 Nykyinen tilanne ja viranomaisten tehtävät

4.1 Esikoulu

Tilastollisen keskustoimiston (Statistiska centralbyrån, SCB) mukaan Ruotsissa oli vuonna 1985 noin 33 500 esikouluikäistä eli 0 – 6–vuotiasta lasta, joiden vanhemmista vähintään toinen oli syntynyt Suomessa. Lapsista noin 13 600 oli Suomen kansalaisia.

Ei tiedetä, kuinka monen äidinkieli oli suomi tai ruotsi.

Esikoulussa annetaan lapsille kotikielen tukea samoin perustein kuin peruskoulussa: kielen tulee olla päivittäinen keskustelukieli, jota käyttää vähintään toinen vanhempi tai huoltaja.

Esikoulussa oli noin 5 300 lasta, joiden kotikieli oli suomi. Heistä 4 006 eli noin 75 % sai vuoden 1985 aikana kotikielentukea. Maassa oli 203 kotikielistä ryhmää. Päivähoidossa työskenteli 1 059 henkilöä, joiden äidinkieli oli suomi. Heistä 89 %:lla oli jonkinlainen pedagoginen koulutus.

Äskettäin on Esikoulun työsuunnitelma –sarjassa valmistunut julkaisu Hemspråksstöd för invandrar– och minoritetsbarn. Siitä ilmenee sosiaalihallituksen esikoulua ja vapaa–ajan toimintaa koskeva linja. Julkaisu on tarkoitettu lähinnä luottamushenkilöille ja kunnallishallinnossa työskenteleville.

Hallituksen esityksen 1984/85 mukaan esikoulun kotikielentuen tavoitteena tulee olla kuten koulussakin aktiivisen kaksikielisyyden

Valtiopäivät päättivät, että vuoteen 1991 mennessä varataan esikoulupaikka kaikille lapsille.

1986 Ruotsin hallitus teki päätöksen kotikielisten luokkien ja yhdysluokkien tuntikehysjärjestelmästä. Samalla vahvistettiin ruotsin kielen opetuksen ja ruotsin kielellä annettavan opetuksenvähimmäistuntimääräksi luokilla 1 – 6 78 tuntia, mikä on vähän alle puolet oppilaiden kokonaistuntimäärästä. Tuntikehys tulee voimaan asteittain; se otettiin käyttöön ensimmäisellä vuosiluokalla syksyllä 1986.

Hallitus päätti myös suomenkielisille oppilaille tarkoitetusta pedagogisesta kehitystoiminnasta, kokeiluun osallistuvista kunnista ja sellaisista kouluylihallituksen tehtävistä, jotka aiheutuvat tuntikehyksestä ja pedagogisesta kokeilutoiminnasta saadusta palautteesta. Opetusministeri Bengt Göransson ja opetusministeri Kaarina Suonio antoivat päätöksestä yhteisen lausunnon.

Ruotsin ja Suomen hallitukset hyväksyivät siirtolaisyhteistyön suuntaviivat, joihin sisältyvät myös koulutus ja kulttuuri.

Ruotsin eduskunta hyväksyi siirtolaispolitiikan suuntaviivat; muun muassa tavoitteena olevaa valinnanvapautta tarkennettiin. Päätökseen sisältyi muutos siirtolaisjärjestöjen valtionavusta; tarkoituksena oli saattaa järjestöt samanarvoisiksi muiden kansalaisjärjestöjen kanssa. Lisäksi säädettiin laki, joka kieltää etnisen syrjinnän, ja perustettiin syrjintäasiamiehen toimi.

1983 Suomen kielestä tuli jälleen itsenäinen aine aineenopettajankoulutuksessa, nyt yhdistettynä aineisiin ruotsi ja ruotsi toisena kielenä.

Molempien maiden viranomaisten yhteistyönä aloitettiin Ruotsissa toimivien suomalaisten kotikielenopettajien ja Suomeen palaavien lasten opettajien uudenmuotoinen jatkokoulutus.

1984 Järjestettiin toinen suomalais–ruotsalainen moniministerikokous.

1985 Ruotsin valtiopäivät tekivät hallituksen esityksen mukaisesti yksimielisen päätöksen kieli– ja kulttuuriperintökomitean ehdotusten pohjalta siitä, että kotikielisiä luokkia ja yhdysluokkia saadaan perustaa paikallisilla päätöksillä Ruotsin peruskoulun ala– ja keskiasteille. Ruotsin kielen opetusta ja ruotsinkielistä opetusta tulee kuitenkin olla siinä määrin, että oppilas pystyy seuraamaan yläasteella pääasiassa ruotsin kielistä opetusta.

Yleistavoitteena on aktiivisen kaksikielisyyden edistäminen. Kotikielenopetuksen ja ruotsi toisena kielenä –opetuksen tarkoituksena on edistää oppilaan kielellistä kehitystä siten, että se rakentuu oppilaan omaan äidinkieleen. Lähtökohtana on yksilön tarve.

Opetuksessa korostetaan kulttuureiden vuorovaikutusta.

Päätettiin suomenkielisiä oppilaita koskevista erityistoimista, toisin sanoen pedagogisesta kehitystoiminnasta, johon sisältyy kaksikielisen opetuksen kokeilu muutamien kuntien yläasteella.

Kunnallisessa aikuiskoulutuksessa saadaan järjestää vakinai–sesti kaksikielisiä peruskoulukursseja kunnan koulutoimenjohdon päätöksellä.

Göteborgissa, Malmössa ja Tukholmassa alkoi kaksikielinen esikoulunopettajien koulutus.

Samoille paikkakunnille perustettiin kotikielenopettajien linja.

Tukholmassa aloitettiin lukiokoulun suomenkielisten linjojen kokeilu.

1979 Annettiin asetus kotikielisten luokkien ja yhdysluokkien kokeilutoiminnasta peruskoulun ala- ja keskiasteella.

1980 Kotikielestä tuli peruskoulun opetussuunnitelmassa valinnaisaine. Kotikielestä ja ruotsista toisena kielenä tuli aineita, joissa oli oma lukusuunnitelma.

1982 Muun muassa kouluylihallituksen (Skolöverstyrelsen, SÖ) selvitysten vuoksi opetuskokeilua koskevaan asetukseen tehtiin muutoksia. Korostettiin riittävän tuntimäärän varaamista ruotsin kielen opetukseen ja myös ruotsinkieliseen opetukseen.

Kunnallisen aikuiskoulutuksen uudessa opetussuunnitelmassa tuli kotikielestä ja ruotsista toisena kielenä itsenäisiä aineita.

Kunnallisessa aikuiskoulutuksessa päättyi teoreettisten lukiokurssien suomenkielinen kokeilu.

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton ja Skaraborgin läänin maakäräjien alaisuudessa alkoi Axevallan kansankorkeakoulu toimia kaksikielisenä.

Järjestettiin ensimmäinen suomalais–ruotsalainen moniministerikokous.

3 Ruotsin suomenkielisen väestön opetuksen kehitys vuodesta 1967

1966 Annettiin päätös valtionavusta suomalaisoppilaiden suomenkieliseen opetukseen ruotsalaisessa luokassa.

1967 Perustettiin Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto Suomen ja Ruotsin hallitusten yhteistyöelimeksi, jonka tehtävänä on informaation vaihto ja kokonaisvaltainen suunnittelu.

1969 Peruskoulun opetussuunnitelma sisälsi suomalaislasten kotikielen opetusta koskevia ohjeita.

1973 Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton alaisuuteen perustettiin Haaparannan suomalainen kansankorkeakoulu.

1975 Ruotsin eduskunta hyväksyi siirtolaispolitiikan suuntaviivat, jotka ovat tasa–arvo, valinnanvapaus ja yhteistyö.

1976 Ruotsin eduskunta teki päätöksen kotikielenopetuksesta sekä esikoulussa, peruskoulussa että lukiokoulussa ja kotikielen opettajien koulutuksesta.

Kunnallisessa aikuiskoulutuksessa aloitettiin suomenkielinen kokeilu, jossa oli mukana sekä peruskoulukursseja että lukiokoulun ammatillisia ja teoreettisia kursseja.

1977 Perustettiin erityinen luokanopettajalinja hakijoille joiden äidinkieli on suomi.

sä yhteistyössä Suomalais–ruotsalaisen kouluyhteistyön johtoryhmässä. Ryhmä on tarkastellut ruotsinsuomalaisten ja paluumuuttajien koulutuksen lisäksi yleisiä koulutuskysymyksiä.

Myös opettajankoulutusta varten on suomalais–ruotsalainen yhteistyöelin, jossa käsitellään erityisesti niiden opettajien koulutusta, jotka opettavat Ruotsissa suomenkielisiä lapsia ja Suomessa paluulapsia.

Ruotsinsuomalaisten kulttuurikysymyksiä käsittelevän työryhmän, jonka Suomen ja Ruotsin opetusministeriöt asettivat vuonna 1984 toisen moniministerikokouksen aloitteesta, tehtävänä on pohtia ruotsinsuomalaisten mahdollisuuksia kehittää omaa kulttuurielämää. Ryhmä esitti helmikuussa 1987 tilannekatsauksen *Sverigefinländarna – egen kulturell verksamhet i utveckling*, joka täydentää koulutusneuvoston työtä.

Yhteistyöelimet ovat järjestäneet konferensseja ja symposiumeja eri ongelmista, kuten lukio–opiskelusta, kulttuurista, opettajien täydennyskoulutuksesta ja kansallisesta arvioinnista.

Lisäksi on syytä muistaa suomalaisten yhteistyö ruotsinsuomalaisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa; näitä ovat muun muassa Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliitto, suomenkieliset Koti– ja koulu –yhdistykset ja Ruotsin Suomalainen Opettajaliitto.

Erilaisen koulutus– ja kulttuuriyhteistyön jatkumista on syytä tukea.

för vuxna invandrare, sfi), paluuoppilaiden opinnot ja opettajankoulutus.

Neuvosto voi todeta, että tavoitteissa on edistytty merkittävästi.

Vuodesta 1981 alkaen paluumuutto on siirtänyt painopistettä Suomessa tapahtuviin toimiin, ja ne ovat siksi yhä tärkeämpiä maiden välisessä yhteistyössä.

Neuvosto on koko toimintansa ajan ollut keskeinen vaikuttaja, joka on parantanut Ruotsissa olevien suomalaislasten asemaa. Neuvoston toimet ovat useimmiten koituneet muutakin vierasta kansallisuutta olevien lasten hyväksi. Neuvostossa keskustellaan lisäksi intensiivisesti paluulapsia koskevista toimista ja kulttuureiden vuorovaikutuksesta molemmissa maissa.

Yhteistyö on myös vahvistanut ruotsin kielen asemaa Suomessa pohjoismaisesta näkökulmasta katsottuna. Tietoisuus siitä, että ruotsinsuomalaisten kielitaito on erityinen voimavara pohjoismaisessa yhteistyössä, on lisääntynyt.

Neuvosto on omien neuvottelujensa lisäksi järjestänyt symposiumeja eri kysymyksistä saadakseen tietoa tai valaistakseen ongelmia. Symposiumit ovat johtaneet usein konkreettisiin toimiin.

Ruotsinsuomalaisten koulutustoimikunta on järjestänyt molempien maiden sosiaali-, koulu- ja hallintohenkilöstölle opintomatkoja, jotka ovat olleet varsin informatiivisia ja lisänneet yhteisymmärrystä erityisesti esikoulusta, opetuksesta ja maiden kulttuurista. Jaksossa kolme esitellään toimia, joihin koulutusneuvosto on antanut virikkeen tai osallistunut.

2.3 Muita yhteistyön muotoja

Samalla kannattaa mainita eräitä muita suomalais–ruotsalaisia kontakteja. Suomen ja Ruotsin kouluviranomaiset ovat toimineet läheises-

- heillä on samat mahdollisuudet kuin heidän ruotsalaisilla tovereillaan valita koulutus ja ammattilinja peruskoulun jälkeen
- maasta toiseen muuttavien oppilaiden koulunkäyntiä helpotetaan lisäämällä informaatiota ja
- Suomeen palaavat oppilaat saavat mahdollisuuden säilyttää ruotsin kielen taitonsa ja voivat kehittää sitä edelleen.

Näiden tavoitteiden edistämiseksi tulee punnita erityisesti seuraavia toimia:

* kunnallisten toimintasuunnitelmien laatiminen; paikallisten tarpeiden mukainen kaksikielinen opetus ja esikoulu voisivat pohjautua näihin suunnitelmiin

* vanhempien mahdollisuus osallistua kaksikielisen opetuksen ja esikoulutoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen

* toisena kielenä olevan ruotsin tehokkaampi opettaminen peruskoulussa, lukiokoulussa ja aikuiskoulutuksessa

* tarvittaessa aikuiskoulutuksessa käytettävän suomenkielisen opetuksen lisääminen

* opettajille yhteisiä jatkokoulutuskursseja Suomessa ja Ruotsissa ja parantaa suomenkielisten opettajien mahdollisuuksia kursseille osallistumiseen

* sellaisen tutkimuksen tukeminen, joka käsittelee pedagogisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä, liittyy suomenkieliseen opetukseen ja kulttuuritoimintaan ja suuntautuu erityisesti pedagogiseen kehitystoimintaan.

Koulutusneuvosto vahvisti toukokuussa 1981 työnsä suuntaviivat 1980–luvulle. Keskeisiksi siirtolaislasten, –nuorten ja –aikuisten opetuksen parantamisessa todettiin kotikielenopetus, lukiokoulun erityiset tukitoimet, aikuisten siirtolaisten ruotsin kielen opetus (svenska

Termi kaksikielisyys tarkoittaa Suomessa ensisijaisesti maan kahta kieltä, Ruotsissa yksilön kaksikielisyyttä.

Suomessa on kaksi yksikielistä koulumuotoa. Ruotsissa taas on kaikille yhteinen koulu, joka huolehtii yksilöiden erilaisista – myös kielellisistä – tarpeista.

Koulumuotojen erolla saattaa olla jonkin verran merkitystä paluuoppilaille.

2.2 Tehtävät

Sen tehtävänmäärittelyn mukaan, joka vahvistettiin vuonna 1976 asianomaisten ministereiden välisissä neuvotteluissa, neuvosto on Suomen ja Ruotsin hallitusten pysyvä, yhteinen, koordinoiva ja neuvoa-antava elin, jonka tehtävänä on helpottaa Ruotsissa asuvan suomenkielisen väestön ja Suomeen mahdollisesti palaavien koulutusta. Koulutusneuvosto on keskinäisen informaation, neuvottelujen ja kokonaisvaltaisen suunnittelun foorumi.

Tehtävien toimeenpanosta vastaavat kansalliset viranomaiset ja asianomaiset virastot, kuten opetusministeriö, työvoimaministeriö, kouluhallitus, ammattikasvatushallitus, kouluylihallitus, sosiaalihallitus ja valtion maahanmuuttovirasto. Kansalliset viranomaiset informoivat neuvostoa koulutustilanteesta ja toimista, joihin on ryhdytty tai joita on suunniteltu.

Neuvosto on ottanut toimintaohjeita myös Suomen ja Ruotsin välisen siirtolaisuusyhteistyön suuntaviivoja koskevasta muistiosta, jonka siirtolaiskysymyksistä vastaavat ministerit hyväksyivät kesäkuussa 1986 (vuonna 1984 pidetyn moniministerikokouksen seurantakokous) ja jossa todetaan seuraavaa:

Tarkoitus on toimia ruotsinsuomalaisten hyväksi siten, että
– he saavat tilaisuuden kehittää aktiivista kaksikielisyyttä, toisin sanoen että he hallitsisivat sekä suomea että ruotsia

2 Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto

2.1 Tausta

Suurten muuttoaaltojen aikaan Suomi teki Pohjoismaiden neuvoston välityksellä aloitteen, että Suomen ja Ruotsin välillä lisättäisiin suomalaislasten Ruotsissa tapahtuvaa koulunkäyntiä koskevaa yhteistyötä. Siten sai vuonna 1967 alkunsa Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto Pohjoismaiden neuvoston suosituksen n:o 27/1967 mukaisesti. Koulutusneuvoston oli määrä olla Suomen ja Ruotsin hallitusten pysyvä, neuvoa-antava ja esityksiä tekevä yhteistyöelin, jonka tehtävänä oli helpottaa Ruotsissa asuvan suomenkielisen väestön koulutusongelmia.

Kun Ruotsissa tehtiin siirtolaispolitiikkaa koskevat päätökset vuonna 1975 ja kotikielireformia koskeva päätös vuonna 1976, katsoivat Suomen ja Ruotsin hallitukset (opetusministeri Kalevi Kivistö ja opetusministeri Lena Hjelm–Wallén) aiheelliseksi kiinteyttää koulutusneuvoston työtä. Siksi kansalliset jaostot saivat komitea–aseman ja neuvoston kokoonpanoa laajennettiin. Ruotsin jaoston koostumus uudistettiin vuonna 1986; tarkoituksena oli muun muassa varmistaa laajempi pätevyys siten, että jaostolla oli mahdollisuus kutsua tilapäisiä asiantuntijoita.

Molemmissa maissa ollaan varsin yksimielisiä koulutuspoliittisista tavoitteista. On kuitenkin aiheellista muistuttaa maiden välisistä eroista. Erot on tärkeä pitää mielessä, kun keskustellaan yhteisen mielenkiinnon kohteena olevista opetuskysymyksistä.

Yksityisten ihmisten edellytykset ja tarpeet ovat ratkaisevat. Siksi ei esimerkiksi ole määritelty pienintä ryhmää, jolle järjestetään kotikielenopetusta. Periaatteessa voidaan opettaa yhtäkin oppilasta.

Ruotsissa käytettävä *vähemmistö-käsite* määritellään siirtolaispoliittisessa esityksessä (invandrarpolitiska propositionen 1985/86:98, sivu 17) seuraavasti:

Siirtolaispoliittinen komitea on analysoinut käsitettä vähemmistö perusteellisesti ja todennut, että nimitystä vähemmistö voidaan käyttää kansainvälisesti ainoastaan ryhmistä, jotka ovat jo hyvin kauan tai aina asuneet maassa. Tällaisia ryhmiä ovat Ruotsissa lappalaiset ja Tornionjokilaakson suomalaiset. Niiden kansainvälisten sopimusten valmisteluissa, joissa vähemmistö-käsite esiintyy, tämä on siis täsmennetty tarkoittamaan alkuperäisiä vähemmistöjä eikä suhteellisen äskettäin toisista maista muuttaneita ryhmiä. Vähemmistö-käsitettä ei voida siis käyttää esimerkiksi Ruotsin siirtolaisista. Siirtolaispoliittisten toimien tulee perustua ensi kädessä yksityisten ihmisten edellytyksiin ja tarpeisiin. On kuitenkin luonnollista, että yhteiskunta antaa avustuksia siirtolaisten keskuudessa tapahtuvaan joukkotoimintaan, esimerkiksi yhdistystoimintaan ja uskonnon harjoittamiseen.

Ruotsissa siirtolaisjärjestöjä pidetään perinteisesti kansanliikkeinä, jotka haluavat edistää sosiaalista ja sivistyksellistä yhteenkuuluvuutta, mutta toisaalta ne katsotaan myös ryhmiensä edustajiksi ja neuvotteluosapuoleksi.

Vähemmistö tarkoittaa *Suomessa* pienempää lukumäärää. Kyseessä voivat olla suomen- tai ruotsinkieliset, jotka ovat enemmistönä tai vähemmistönä jossakin kunnassa tai muulla hallinnollisella alueella ja jotka ratkaisevat kunnan tai hallintoalueen kielen. Nimityksellä vähemmistö tai vähemmistökieli ei suomenruotsalaisten tai ruotsalaisten osalta ole katetta Suomen laissa, vaan suomi ja ruotsi ovat maan kaksi kansalliskieltä.

Termi *siirtolainen* tarkoittaa Ruotsissa toisen valtion kansalaisia, ulkomailla syntyneitä ja sellaisia Ruotsissa syntyneitä lapsia, joiden vanhemmat ovat joko toisen valtion kansalaisia tai syntyneet ulkomailla. Käsitteen täsmentäminen ei ole mahdollista. Sen vuoksi on tärkeätä selvittää, mitä siirtolaisella kulloinkin tarkoitetaan.

1.3.6 Määritelmäongelmia

Muutamat Suomen ja Ruotsin välisissä keskusteluissa esiintyvät keskeiset termit eivät ole yksiselitteisiä eivätkä tarkoita samaa asiaa molemmissa maissa.

Termi *kotikieli* on Ruotsissa yhteisnimike siirtolaisoppilaiden kielelle. Mahdollisuuksien mukaan käytetään lisäksi kulloinkin kielen nimeä (hallituksen talousarvioesitys 1984/85:100, liite 10, sivu 97).

Termillä *kaksikielisyys* tarkoitetaan *Ruotsissa* yksilön kaksikielisyyttä eli yksilön kykyä selviytyä eri tilanteissa jommallakummalla kielellä.

Kun Kieli- ja kulttuuriperintöselvityksen (Språk- och kulturarvsutredningen, SKU) ehdotuksesta täsmentää käsite aktiivinen kaksikielisyys annettiin lausuntoja, kävi ilmi, että käsitteen sisällöstä vallitsee suuri epävarmuus. Tästä syystä esittelevä ministeri oli sitä mieltä, että opetussäädöksissä ynnä muissa ei ole mahdollista esittää käsitteelle aktiivinen kaksikielisyys yksiselitteistä tulkintaa. Koulun kotikielenopetuksen ja toisena kielenä olevan ruotsin kielen opetuksen yhteiseksi tavoitteeksi määritellään edelleen aktiivisen kaksikielisyyden edistäminen oppilaiden yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Jos oppilaan kotikieli on muu kuin ruotsi, oppilaan kielellistä kehitystä tulee tukea siten, että äidinkieli säilyy perustana.

Käsite *kaksikielisyys* tarkoittaa *Suomessa* maan kahta kieltä. Lainsäädäntö ei periaatteessa tunne yksilön kaksikielisyyttä esimerkiksi opetuksessa, vaan opetus tapahtuu normaalisti joko suomen tai ruotsin kielellä. Saamea ja suomea käytetään kuitenkin opetuksessa rinnan. Joissakin osissa Suomea on kasvava määrä kaksikielistä väestöä. Suomessa keskustellaankin siitä, kuinka kaksikielisyys voitaisiin ottaa huomioon opetuksessa, esimerkiksi kaksikielisten oppilaiden suomen kielen opetuksen eriyttämisessä.

Termi *vähemmistö* tarkoittaa pientä lukumäärää ja toisaalta kansanryhmää, jolla on vähemmistön oikeudet.

1.3.5 Olettamuksia tulevaisuudesta

Suomenkielisten lasten lukumäärän kehitys peruskoulussa

Niiden oppilaiden lukumäärä, joiden kotikieli on suomi ja jotka haluavat saada suomen kielen opetusta, riippuu vastaisuudessa monista tekijöistä. Näitä ovat vastainen maahanmuutto, paluumuutto, lasten määrä Ruotsin suomenkielisissä kodeissa ja se, missä määrin näissä kodeissa onnistutaan välittämään lapsille suomen kielen taito ja valitaan suomi koulun oppiaineeksi. Monia näistä tekijöistä on vaikea arvioida. Sven A. Reinans (Delegationen för invandrarforskning) on laatinut vuosiksi 1985 – 2015 ennusteen Ruotsin Suomessa syntyneestä väestöstä. Siinä käsitellään myös suomenkielisten oppilaiden lukumäärän kehitystä. Ennusteen lähtökohtana on väestön määrä vuoden 1985 lopussa. Jos Ruotsiin muutetaan jatkossa saman verran kuin vuonna 1985 ja paluumuutto on vastaavanlaista kuin vuonna 1985, Suomessa syntyneiden kouluikäisten lasten määrä laskee. Lisäksi vähenee sellaisten Ruotsissa syntyneiden lasten määrä, joilla on suomalainen äiti.

Mikäli perheen muodostuminen, lasten kielellinen sosiaalistuminen ja paluumuutto Suomeen tapahtuvat samoin kuin 1980–luvulla, suomenkielisten peruskouluikäisten määrä vähenee jatkuvasti tulevaisuudessa.

Ensimmäiselle vuosiluokalle tulevien suomenkielisten oppilaiden määrä alkaa pienentyä noin vuonna 1990, ja todennäköisesti suomenkielisten oppilaiden määrä vähenee pysyvästi Ruotsin peruskouluissa 1900–luvun loppupuolella ja on vuosisadan vaihteessa alle puolet nykyisestä.

Kunta	Suomessa syntyneet	Suomen kansalaiset	Suomessa syntyneiden osuus kunnan asukkaista	Ulkomailla syntyneiden osuus kunnan asukkaista
Tukholma	26 089	17 285	4 %	13,4 %
Göteborg	12 972	9 762	3 %	12,5 %
Södertälje	7 781	6 063	10 %	19 %
Botkyrka	6 225	5 209	9,5 %	26 %
Eskilstuna	7 196	4 998	8 %	13,4 %
Västerås	6 216	3 189	5,3 %	11,8 %
Borås	5 609	3 799	5,5 %	11 %
Huddinge	4 617	3 448	6,5 %	16,5 %
Haninge	4 243	3 251	7 %	14,5 %
Upplands Väsby	3 680	2 836	10,5 %	16,8 %
Nacka	3 896	2 705	6,5 %	15 %
Haaparanta	3 141	2 092	31,5 %	32.2 %
Järfälla	3 211	2 013	6 %	13,8 %
Upsala	3 415	1 981	2 %	9 %
Norrköping	3 211	1 938	3 %	8 %
Luulaja	2 641	1 828	4 %	5,6 %

Taulukosta ei valitettavasti selviä kunnissa asuvien ruotsinsuomalaisten kieli.

Kieliä koskevat tiedot ilmenevät ensi sijassa kotikielenopetuksen tilastoista, joissa ei kuitenkaan oteta huomioon alkuperämaata tai kansalaisuutta.

Ruotsin kaikista lääneistä oli palattu takaisin Suomeen (1985). Absoluuttisesti suurinta paluumuutto oli ollut Tukholman, Norrbottenin, Göteborgin ja Bohusin, Älvsborgin ja Västmanlandin lääneistä.

Liitteenä on kartta eri lääneissä asuvista Suomessa syntyneistä.

- molempien maiden tasapainoinen taloudellinen kehitys ja työnvälitysten lisääntyvä käyttö (kanavointisopimus) taannevat sen, että 1960- ja 1970-lukujen muuttoaallot eivät toistu
- muuttavien ja palaavien suhde on tasaantumassa
- muutot aiheutuvat yhä useammin suomalais-ruotsalaisten yritysten lyhyehköistä projektitöistä ja ovat siksi melko tilapäisiä.

1.3.3 Sijoittuminen työmarkkinoille

Suomen kansalaiset olivat Ruotsissa vuonna 1985 suurimmaksi osaksi kaivos-, valmistus- ja rakennusteollisuudessa (noin 47 %), palveluammateissa (16%) ja sosiaali- ja terveydenhoitoalalla (13%).

Suomen kansalaisten työttömyys oli 4,2 %, muiden ulkomaalaisten työttömyys 6,4 % ja Ruotsin kansalaisten 2,7 %. Suomen työttömyys oli 7 %.

16 - 24-vuotiaita oli eniten työttöminä kaikissa kansalaisryhmissä (suomalaisista 8,2 %, muista ulkomaalaisista 11,9 % ja Ruotsin kansalaisista 5,6 %).

1.3.4 Maantieteellinen jakautuminen

Useimmissa Ruotsin kunnissa Suomen kansalaisten osuus oli laskenut vuosien 1975 ja 1985 välisenä aikana; näin oli selvimmin Göteborgissa. Haaparannassa, Tukholmassa ja Uumajassa heidän määränsä oli kuitenkin lisääntynyt ja vähentynyt hieman vasta vuosina 1984 - 1985.

Arviolta noin puolet Suomen kansalaisista asui 15 kunnassa. Tukholmassa heitä oli 17 285 ja Göteborgissa 9 762. Muissa kunnissa heitä oli alle 6 000, Luulajassa 1 828.

Suomalaista alkuperää oleva väestö eräissä kunnissa (SCB 1985):

Ruotsinsuomalaisten jakautumisesta suomen- ja ruotsinkielisiin ei ole tarkkoja tietoja. Tämä on jatkoa ajatellen tärkeätä todeta.

1.3.2 Ikärakenne vuonna 1985

Ruotsissa asuvat Suomen kansalaiset ovat suhteellisen nuoria. Lapsia on runsaasti ja vanhuuseläkkeellä olevia vähän, mikä ilmenee seuraavasta tilastosta.

ikä	lukumäärä	prosentti
0 - 6	13 600	10 %
7 - 12	12 460	9 %
13 - 17	11 840	8,5 %
18 - 24	12 960	9,2 %
25 - 44	63 000	44 %
45 - 54	15 800	11 %
55 - 64	7 600	5,5 %
yli 65	3 800	2,8 %

Työiässä oleviksi tilastoidaan 25 – 64–vuotiaat.

Suomessa syntyneiden ruotsinsuomalaisten ikärakenne on toisenlainen. Lapsia on vähän ja vanhempaa polvea runsaasti. Suomessa syntyneistä on noin 58 % eli 132 000 24 – 49-vuotiaita ja 21 % eli 48 000 50–64–vuotiaita ja samalla tuottavassa iässä olevia. Vanhuuseläkkeellä olevia on 7,6 % eli 17 400.

Useimmat Ruotsissa asuvien Suomen kansalaisten lapsista ovat syntyneet Ruotsissa ja heidän voidaan otaksua jäävän Ruotsiin. Mitä vanhemmasta ikäluokasta on kysymys sitä suurempi on Suomessa syntyneiden Ruotsin kansalaisten osuus.

Tulevaisuuden arviointi on luonnollisesti vaikeaa. Seuraavat seikat viittaavat kuitenkin siihen, että ruotsinsuomalaisten määrä on jatkossa verrattain vakaa tai pienenee:

1.2 Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike

Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike on koko sodanjälkeisen ajan ollut vilkasta. Se merkitsi pitkän aikaa Suomelle muuttotappiota. Muuttovirtaukset ovat tähän asti riippuneet enemmän Ruotsin kuin Suomen taloudellisesta kehityksestä. Suurimmat muuttoaallot osuivat 1960–luvun loppuun ja 1970–luvun alkuun, jolloin Ruotsin teollisuus laajeni voimakkaasti ja Suomen elinkeinorakenne muuttui olennaisesti. Ruotsiin on muuttanut suomenruotsalaisia suhteellisesti enemmän kuin suomenkielisiä ja toisaalta suomenruotsalaiset ovat myös palanneet useammin kotimaahansa (poikkeuksena Uusimaa).

Muuttajat olivat aluksi kotoisin ruotsinkielisiltä alueilta ja Pohjois-Suomen maaseudulta, mutta myöhemmin eli 1980–luvulla heitä on lähtenyt myös Uudeltamaalta (Etelä– ja Lounais–Suomesta) ja kaupungeista. Muuttajat ovat hakeutuneet Ruotsissa muun muassa hoito– ja palvelualoille. Viime aikoina on muuttanut aiempaa enemmän ammattikoulutuksen saaneita.

Vuodesta 1981 lähtien paluumuutto Ruotsista Suomeen on ollut suurempi kuin maastamuutto; Suomen muuttovoitto on ollut vuosittain joitakin tuhansia. Huippuvuosi oli 1982, jonka aikana muuttovoitto oli 6 520 henkeä, vuonna 1986 se oli enää vain 668 henkeä.

1.3 Ruotsinsuomalaiset

1.3.1 Lukumäärä

Vuonna 1985 Ruotsissa oli 138 600 Suomen kansalaista, mikä merkitsi sitä, että edellisten vuosien laskusuunta oli jatkunut. Suomessa syntyneitä ruotsinsuomalaisia oli 228 000; heidänkin määränsä oli vähentynyt edellisiin vuosiin verrattuna. Suomalaisten osuus ulkomaalaisista oli laskenut aikaisemmasta noin 50 %:sta 34 %:iin (lähde: Statistiska Centralbyrån, SCB ja Statens Invandrarverk, SIV).

1 Johdanto

1.1 Pohjoismaisia sopimuksia

Vuoden 1954 yhteispohjoismainen työmarkkinasopimus, joka tarkistettiin vuonna 1982, suo passivapauden ohella Pohjoismaan kansalaisille oikeuden hakea vapaasti työtä toisesta Pohjoismaasta ja asettua asumaan toiseen Pohjoismaahan sosiaalisesti ja taloudellisesti turvallisissa oloissa. Sopimuksen tavoitteena on muun muassa pitää Pohjoismaissa yllä täystyöllisyyttä ja pyrkiä alueelliseen tasapainoon.

Muut Pohjolan siirtolaisten kannalta merkittävät sopimukset ovat pohjoismainen yhteistyösopimus (Helsingin sopimus), sosiaaliturvaa koskeva sopimus ja pohjoismainen kulttuurisopimus (artikla 3 i), jonka mukaan sopimuspuolet "pyrkivät tyydyttämään ne toivomukset, joita muussa Pohjoismaassa kuin kotimaassaan asuvalla Pohjoismaan kansalaisella on äidinkielellään tapahtuvaan opetukseen nähden".

Lisäksi on solmittu sopimukset luokanopettajien (1982) ja aineenopettajien (1986) yhteispohjoismaisista työmarkkinoista.

Sopimus Pohjoismaan kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään (islantia, norjaa, ruotsia, suomea ja tanskaa) toisessa Pohjoismaassa astui voimaan vuonna 1987. Osapuolet pyrkivät toimimaan muun muassa niin, että toisen Pohjoismaan kansalaiset voivat tarvittaessa asioida viranomaisten ja muiden virallisten elimien kanssa omalla kielellään toisessa Pohjoismaassa. Sopimus ei ole aiheuttanut muutoksia Ruotsin lainsäädäntöön.

Esipuhe

Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto on pysyvä Suomen ja Ruotsin hallitusten yhteinen elin, jonka tehtävänä on helpottaa Ruotsissa asuvan suomenkielisen väestön ja Suomeen palaavien oppilaiden koulutusta. Neuvosto on molemminpuolisen informaation, neuvottelujen ja kokonaisvaltaisen suunnittelun foorumi; kaikki toimeenpanotehtävät kuuluvat sen sijaan molempien maiden asianomaisille viranomaisille.

Neuvosto vahvisti toukokuussa 1981 työnsä suuntaviivat. Tämän julkaisun avulla neuvosto haluaa nyt valaista toimintansa kehitystä ja juuri nyt ajankohtaisia kysymyksiä. Vastaiseen toimintaan vaikuttavat muun muassa Ruotsin valtiopäivien helmikuussa 1985 tekemät päätökset, jotka nojautuivat kieli– ja kulttuuriperintöselvityksen ehdotuksiin.

Tukholmassa ja Helsingissä huhtikuussa 1987

Gunnar Svensson
puheenjohtaja

Kalervo Siikala
Suomen jaoston puheenjohtaja

5 Lähivuosien ja myöhemmän vaiheen kehittämisalueet 31
5.1 Esikoulu 31
5.2 Peruskoulu 32
5.3 Lukiokoulu 33
5.4 Aikuiskoulutus 34
5.5 Opettajankoulutus 35
5.6 Mustalaiskysymykset 38
5.7 Kultturienvälisyyskasvatus 38

Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto: tausta, toiminta ja tavoitteet

Esipuhe

1	**Johdanto**	1
1.1	Pohjoismaisia sopimuksia	1
1.2	Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike	2
1.3	Ruotsinsuomalaiset	2
1.3.1	Lukumäärä	2
1.3.2	Ikärakenne vuonna 1985	3
1.3.3	Sijoittuminen työmarkkinoille	4
1.3.4	Maantieteellinen jakautuminen	4
1.3.5	Olettamuksia tulevaisuudesta	6
1.3.6	Määritelmäongelmia	7
2	**Suomalais–ruotsalainen koulutusneuvosto**	10
2.1	Tausta	10
2.2	Tehtävät	11
2.3	Muita yhteistyön muotoja	13
3	**Ruotsin suomenkielisen väestön opetuksen kehitys vuodesta 1967**	15
4	**Nykyinen tilanne ja viranomaisten tehtävät**	19
4.1	Esikoulu	19
4.2	Peruskoulu	20
4.3	Lukiokoulu	22
4.4	Aikuiskoulutus	24
4.5	Opettajankoulutus	29

Statens offentliga utredningar
1987:67
Utbildningsdepartementet

Suomalais-ruotsalainen koulutusneuvosto: tausta, toiminta ja tavoitteet

Suomalais-ruotsalaisen koulutusneuvoston
mietintö
Tukholma 1987

SOU 1987:67

Ref

Finsk-Svenska Utbildningsrådet

Riktlinjer och aktuell verksamhet

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10079-7
ISSN 0375-250X